

СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

О. Є. Пилипенко

ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНИ

Короткий курс лекцій

Черкаси
2004

Пилипенко О.Є. Громадські об'єднання України: Короткий курс лекцій. - Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, .004. - 60 с. - [Укр. мова.]

Рецензент/ *В. Захарова*, к.і.н., доцент

Відповідальний за випуск
М.А. Катасонова

Затверджено Методичною радою Східноєвропейського У ^ ^ т у економіки і менеджмент як короткий курс лекцій зі спецкурсу Громадські об'єднання України протокол Х« 7-і 1 від 29.09.04.

і Східноєвропейського університету
економіки і менеджменту, 2004

Зміст

Бступ.....	4
Тема 1. Правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні.....	5
Тема 2. Основні принципи та статус об'єднань громадян.....	9
Тема 3. Порядок створення та припинення діяльності об'єднань громадян.....	14
Тема 4. Права і обов'язки об'єднань громадян.....	20
Тема 5. Державний нагляд та контроль за діяльністю об'єднань громадян.....	23
Тема 6. Відповідальність за порушення законодавства про об'єднання громадян.....	27
Тема 7. Міжнародні зв'язки об'єднань громадян.....	30
Література.....	34
Додаток.....	37

ВСТУП

"Громадські об'єднання України" є спецкурсом „Адміністративного права України". Як самостійну дисципліну його вивчають студенти спеціальності "Правознавство". Останнім часом в Україні було захищено декілька дисертацій з цієї проблематики, проте їх автори не знайшли можливості видати навчальні посібники для використання в навчальному процесі, в яких виникла потреба.

Мета цього короткого курсу лекцій - дати можливість студентам - майбутнім юристам ознайомитися з основними питаннями правового регулювання діяльності громадських об'єднань, що виникли і діють в Україні.

В умовах розбудови правової, демократичної, незалежної держави, якою є Україна, проблема дослідження та вивчення основних правових засад діяльності політичних партій та різноманітних інших громадських організацій є надзвичайно актуальною. Особливо це завдання видається важливим в умовах здійснення конституційної та політичної реформ. Адже в разі їх успішного завершення роль політичних партій у суспільному житті значно зросте. Звідси виникає потреба вивчення та подальшого вдосконалення законодавства про об'єднання громадян.

Курс лекцій містить матеріали до семи тем - відповідно до навчальної робочої програми спецкурсу, затвердженої Методичною радою університету. До кожної теми лекції дається її план, мета, викладаються ключові поняття, основні висновки, контрольні питання до теми та список рекомендованої літератури. Немає сумніву, що в умовах відсутності підручника короткий курс лекцій допоможе студентам у глибшому вивченні матеріалів спецкурсу.

Текст лекцій підготовлений к.і.н. О.Є. Пилипенком за загальною редакцією к.ю.н. професора О.А. Красноокого.

Тема 1. Правове регулювання діяльності громадських об'єднань в Україні

Мета: дати характеристику основним видам громадських об'єднань; показати місце і роль об'єднань громадян у суспільно-політичному житті України; проаналізувати сучасне законодавство України щодо діяльності об'єднань громадян.

План

1. Громадянське суспільство-середовище громадських об'єднань.
2. Поняття об'єднання громадян та їх основні функції.
3. Роль громадських формувань у суспільно-політичному житті України.
4. Законодавство України про об'єднання громадян.

Ключові поняття: політичні партії, суспільні громадські організації, громадянське суспільство.

Демократія в наш час -- це одна з основних форм організації та функціонування упорядкованого суспільства. На таких засадах джерелом і сувереном державної влади є народ, який на основі верховенства права і конституції прагне до розв'язання проблем суспільної взаємодії, забезпечуючи при цьому свободу, справедливість, рівноправність і матеріальний добробут усіх членів зазначеної взаємодії.

Ті чи інші політичні явища чи політична ідеологія не виникають і не розвиваються самі по собі. Для їхнього існування мають бути відповідні економічні та соціальні умови. Критерії соціальної обумовленості політичних явищ свідчать про те, що вони є результатом і засобом суспільного розвитку.

Адже всяке політичне явище невіддільне від людей, від суспільства. Люди утворюють із потреб суспільної реальності політичні ідеї, виробляють політичні норми, встановлюють поміж собою зв'язки, тобто творять політику.

Критерій соціального інтересу розкриває взаємозв'язок політичної системи та її елементів з відповідними соціальними групами, прошарками, класами, націями. Потреби та інтереси зазначених спільнот виступають вирішальними мотиваційними факторами у формуванні політичних організацій [35].

Для характеристики політичних явищ важливе значення має організаційний критерій, бо "політичне" вимагає організаційного оформлення. Воно у своєму розвитку стає реальним, коли матеріалізується у відповідних формах, установах, інститутах (держава, партія, рух), а індивід виступає як член партії, організації. Сукупність зазначених організацій утворює політичну систему суспільства, яка є системою взаємопов'язаних і взаємодіючих об'єднань (організацій) людей, утворених на різних формах власності, політичному плюралізмі, що відображають інтереси і волю соціальних класів, прошарків, груп і націй, які реалізують політичну владу або борються за її здійснення в рамках права через державу [35].

Найбільш актуальним завданням сьогодення в Україні є побудова повноцінної правової держави та розвинутого громадянського суспільства, відносно яких в юридичній літературі йдуть жваві дискусії. Проголосивши Україну правовою державою, Конституція 1996 р. поняття громадянського

суспільства не сформувала і навіть не згадала. Однозначного розуміння цих питань у науці ще не склалося. Усе це спонукає повертатися до них знову і знову, тим більше, що вони набувають невідкладного значення в практичному плані для розбудови сучасної демократії [36].

Концепція громадянського суспільства сформувалася на зорі нового часу як усвідомлення переходу суспільства до цивілізованого стану, до встановлення між членами суспільства тісних соціальних зв'язків, які забезпечували б його силу і стійкість.

Теорія громадянського суспільства ґрунтується на ідеї автономності та індивідуальної свободи, невтручанні держави в життя людей та їх об'єднань. Відносини і взаємовплив громадянського суспільства й держави - цих двох підсистем єдиної суспільної системи - є визначальним у забезпеченні демократичного розвитку країни.

Громадянське суспільство - це суспільство з розвинутими економічними, культурними, правовими, політичними відносинами між самими індивідами, які не опосередковані державою, дією приватних установ, організацій та засобів масової інформації (ЗМІ) і в яких виникають найрізноманітніші громадські рухи й ініціативи.

Таке суспільство потребує і створює передумови для децентралізації державної влади шляхом передачі значної частини її функцій громадським організаціям та органам самоврядування. Воно розвивається в умовах правової держави, і саме є базою для неї. Рівновага між громадським суспільством і державою є важливим фактором стабільного демократичного розвитку, а її порушення призводить до гіпертрофії владних структур, відчуженості й політичного безсилля народу.

За Конституцією України 1996 р. формально існує правове поле, необхідне для захисту прав особи та для її добровільної участі у вирішенні громадських справ. Унаслідок утвердження інституту приватної власності, на її базі виникли найрізноманітніші організації, різновиди підприємницької діяльності.

Громадянські суспільства країн соціально-демократичного спрямування з перехідною економікою, до яких належить і сучасна Україна, перебувають лише на початку першого етапу свого розвитку [35].

Щодо місця та ролі розвинутого громадянського суспільства, його співвідношення з державою в соціально-правовій літературі ще не склалося однозначного погляду і розуміння. Наприклад, у країнах Заходу та в Росії сучасне громадянське суспільство розглядають як сукупність громадських організацій.

Громадянське суспільство в Україні формується в умовах, коли ще панує соціальна несправедливість, неповага до законів і влади, культивується насильство і аморальність, ідеали правової держави ще не цікавлять простого пересічного громадянина [35].

Право громадян на свободу об'єднання є невід'ємним правом людини, закріпленим Загальною Декларацією прав людини і гарантованим статтями 36, 37 Конституції України та законодавством України. Верховною Радою України

в 1992 році прийнятий Закон "Про об'єднання громадян", який дав офіційне тлумачення громадських об'єднань, їх основних прав та обов'язків, порядок їх утворення і формування [1,2].

За зазначеними організаціями (політичні партії) закріплено право брати участь у формуванні державних органів влади на різних рівнях та державної політики. А цей суттєвий чинник дозволяє громадянам України через представництво в державних владних структурах впливати на майбутнє країни, реалізацію її внутрішньої та зовнішньої політики.

Слід зазначити, що в розвинутих демократичних країнах така практика склалася за багато років і цілком виправдала себе, оскільки іншого, більш ефективного важелю впливати на вироблення державної політики людство ще не винайшло.

Громадські об'єднання в цих країнах для здійснення своїх цілей і завдань, передбачених статутами, користуються правами:

- 1) брати участь у формуванні держави й управлінні нею;
- 2) брати участь у виробленні рішень державних органів;
- 3) реалізовувати законодавчу ініціативу;
- 4) брати участь у реалізації рішень органів держави;
- 5) представляти і захищати інтереси своїх членів у державних і громадських органах.

Чинне законодавство України, а саме Конституція та Закон України "Про громадські об'єднання", визначають громадські об'єднання таким чином:

Громадські об'єднання - об'єднання, створені з метою реалізації та захисту громадських, політичних, економічних, соціальних і культурних прав, інтересів людини, які сприяють розвитку творчої активності й самостійності громадян, їх участі в управлінні державними та громадськими справами.

Політичною партією є об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною метою участь у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевого та регіонального самоврядування і представництво в їх складі [1, 2, 3].

Про значення об'єднань громадян та постійне зростання їх ролі в житті суспільства свідчать статистичні дані про чисельність громадських організацій.

За даними Центру інновацій і розвитку, 1999 року в Україні налічувалось близько 30 000 зареєстрованих громадських організацій, з яких понад 800 (близько 4%) мали загальноукраїнський статус. Серед них більш ніж 100 політичних партій, жіночі об'єднання (215), культурно-освітні й мистецькі організації (70), об'єднання національних меншин (65), молодіжні (36), правозахисні (понад 30) організації, а також велика кількість природоохоронних, релігійних, допомоги жертвам Чорнобиля, літнім людям, інвалідам тощо. За останні роки кількість громадських об'єднань збільшилася.

Значна частина всеукраїнських організацій функціонує у великих містах, серед яких на першому місці Київ, Харків, Львів, Одеса, Донецьк.

На основі законодавчо визначених прав і обмежень громадські об'єднання виконують різні функції. Проте однозначного підходу щодо них ще не вироблено. Як правило, називають опозиційну, захисну, виховну, кадрову

функції. Так, дослідники О.В. Бабкіна та В.П. Горбатенко виділяють такі функції [28].

Захисна функція. Вона спрямована на задоволення та захист інтересів, потреб членів громадської організації через вимоги, заяви до владних структур, здійснення контролю за виконанням своїх рішень і угод з державними установами тощо. Важливе місце належить безпосередній матеріальній, моральній тощо допомозі членам формування, організації дозвілля громадян. Методами впливу на державні органи з метою захисту інтересів людей використовуються страйки, маніфестації, мітинги, ультиматуми, пікетування тощо.

Опозиційна функція. Її роль полягає в попередженні надмірної державної влади, сприянні розвитку громадянського суспільства. Для досягнення цієї мети громадські об'єднання вдаються до різних засобів: підтримки чи незгоди з альтернативними програмами, апеляції до громадської думки, контролю тощо.

Кадрова функція. Полягає в підготовці кваліфікованих кадрів для державних органів, громадських об'єднань, установ, організацій. При цьому підтримується система відповідних навчальних закладів, береться участь в організації та проведенні семінарів, конференцій, курсів тощо.

Непартійні громадські об'єднання виконують й інші важливі функції. Так, у межах публік рілейшнз (зв'язків з громадськістю) вони здійснюють також інтегративну (єднання, консолідація мас), комунікативну (інформаційне забезпечення, розширення спілкування, підвищення ролі громадської думки, підтримка нею певних починань, організацій) функції.

На сучасному етапі розвитку формується тенденція більш активної участі об'єднань громадян у реалізації функцій державних органів, боротьба з бюрократизмом, здійсненні і громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день напрацьована відповідна нормативно-правова база діяльності громадських формувань. Діяльність громадських об'єднань регламентується крім Конституції України, також різними законами та підзаконними актами.

Одним з перших був прийнятий Закон України „Про об'єднання громадян" від 16.06.92. Названий закон дав офіційне визначення громадських об'єднань, розкрив коло їхніх прав та повноважень. Останні зміни і доповнення до нього були прийняті 04.09.2001. У зв'язку з інтенсивним розвитком політичних процесів у державі виникла потреба в прийнятті окремого Закону України „Про політичні партії в Україні" (остання редакція від 12.05.2001) Цей закон визначив більш жорсткі умови виникнення та функціонування політичних організацій, їх основні права та обов'язки.

Ураховуючи роль підростаючого покоління в розбудові майбутньої держави, Верховна Рада розробила і затвердила Закон України „Про молодіжні та дитячі громадські організації" від 23.12.1998. У законі чітко зазначено коло осіб, які можуть бути засновниками та членами цієї категорії об'єднань. Деякі аспекти життєдіяльності політичних партій конкретизував Закон України „Про вибори народних депутатів України" від 25 березня 2004 р.

Зокрема, цим законом встановлено, що починаючи з наступної виборчої кампанії вибори до Верховної Ради України будуть проводитись лише за пропорційною виборчою системою, тобто за партійними списками.

Важливим кроком держави в матеріальній підтримці політичних партій, як це прийнято в багатьох демократичних країнах, можна назвати прийняття Закону України „Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні" від 27.11.2003.

Окрім Конституції та законів України, діяльність громадських об'єднань регламентується багатьма підзаконними актами, такими, як Положення про порядок легалізації об'єднань громадян від 26.02.1993; Постанова Кабінету Міністрів „Про порядок реєстрації філіалів, відділень, представництв та інших структурних осередків громадських (неурядових) організацій зарубіжних держав в Україні" від 26.02.1993; Постанова Кабінету Міністрів „Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян,, від 26.02.1993. У процесі здійснення політичної та конституційної реформ з'являтимуться нові правові документи.

Основні висновки. В Україні розбудовується громадянське суспільство як база для формування правової держави. Велике місце і значну роль у середовищі такого суспільства відіграють різні громадські організації, у тому числі політичні партії. Через об'єднання громадяни реалізують свої політичні, вікові, спортивні, мистецькі та багато інших інтересів. Держава зацікавлена в тому, щоб громадянське суспільство брало на себе значну частину соціальних функцій, які виконують об'єднання громадян.

Утворення, функціонування та розвиток громадського самоврядування гарантуються Конституцією України (ст. 36) та іншими законами, які заклали основні правові підвалини на свободу об'єднань, їх рівність, захист прав і свобод громадян.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення громадських об'єднань.
2. Що таке політична партія?
3. Які види і громадських об'єднань ви знаєте?
4. Яку роль у розбудові громадянського суспільства відіграють об'єднання громадян? Назвіть їх функції.
5. Які законодавчі акти регулюють діяльність громадських об'єднань в Україні?

Література: [1-4, 8-10, 28, 35- 37]

Тема 2. Основні принципи та статус об'єднань громадян

Мета: викласти та прокоментувати основні принципи діяльності і громадських об'єднань, що не мають метою отримання прибутку; розкрити значення взаємовідносин громадських об'єднань з державою; з'ясувати правовий статус громадських об'єднань залежно від їх призначення.

План

1. Матеріальні та політичні передумови виникнення громадських об'єднань.
2. Основні принципи діяльності об'єднання громадян.
3. Взаємовідносини держави та об'єднань громадян.
4. Правовий статус об'єднань громадян.

Ключові поняття: правовий статус громадських об'єднань.

Виникнення та функціонування громадських об'єднань в Україні є реальним підтвердженням реалізації в житті передбаченого статтею 36 Конституції України права громадян на свободу об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [1].

Зазначене конституційне право на свободу об'єднань безпосередньо пов'язане з іншими правами громадян, передбаченими Конституцією України, зокрема з правом на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань (ст. 34), з правом на свободу світогляду і віросповідання (ст. 35), з правом на вільний розвиток своєї особистості (ст. 23), з правом на підприємницьку діяльність (ст. 42) та ін.

Усяка держава не може дозволити насильство над нею, підрив її безпеки, порушення суверенітету і територіальної цілісності, пропаганду війни, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини. Тому утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, які мають такі цілі, Конституцією забороняються, (ст. 37).

Зазначені конституційні положення були результатом демократизації України, проголошенням її "демократичною, соціальною, правовою державою" (ст. 8), утвердженням позиції, що «людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави» (ст. 3 Конституції).

Відміна домінуючої ролі однієї політичної партії, забезпечення рівності партій перед законом, можливість кожної людини мати право на вільний розвиток своєї особистості, проголошення і реалізація багатьох інших демократичних цінностей, утворили той правовий простір, на якому одержали можливість функціонувати і розвиватись різні громадські об'єднання в Україні на демократичних принципах.

Закон України «Про об'єднання громадян» [2] не поширюється на професійні спілки, релігійні, кооперативні організації, об'єднання громадян, що мають основною метою одержання прибутків, комерційні фонди, органи місцевого та регіонального самоуправління, інші об'єднання громадян, порядок створення і діяльність яких визначається ІНШИМ законодавством. Зазначений закон закріплює найважливіші принципи діяльності об'єднань громадян, що мають демократичний характер, і дозволяють їм ефективно функціонувати.

До цих принципів належать:

1. *Добровільність утворення* (цей принцип означає, що право вступу та виходу із членів об'єднання вільне, ніхто не має права примушувати громадян до вступу чи виходу з об'єднання).

2. *Рівноправність усіх членів* (цей принцип закріплює рівність усіх членів об'єднання на право голосу і рівність між собою в стосунках).
3. *Самоврядування* (означає, що всі найважливіші питання внутрішнього життя і організації члени об'єднання вирішують самостійно, що громадські організації незалежні від органів влади в організаційному, економічному відношеннях, автономні у своїй діяльності).
4. *Законність* (означає, що у своєму повсякденному житті об'єднання громадян повинні дотримуватись усіх законодавчих актів, які регламентують їх діяльність, і відхилення від них неприпустиме).
5. *Гласність* (у загальному розумінні його можна трактувати як доступність, відкритість широкій громадськості в усій повноті діяльності).
6. *Інформаційність* (передбачає, періодичну звітність керівних органів об'єднань перед членами громадських об'єднань та громадськістю про наслідки своєї діяльності).

Чинне законодавство про об'єднання громадян передбачає різні види об'єднань і вказує на критерії, за якими здійснюється їх розмежування. До цих критеріїв належать: мета створення і діяльності; територіальний масштаб діяльності; спосіб обліку членів; шлях легалізації (офіційне визнання), вік, по досягненні якого дозволяється бути членом об'єднання громадян, та ін.

Підкреслюючи у своїй діяльності незалежність громадських організацій, держава в той же час регулює характер взаємовідносин цих організацій з владою. Зазначені взаємовідносини неминучі, бо і громадські організації входять до політичної системи суспільства, утворюються на правових підставах, проходять процедуру легалізації, мають справи з податковими, фінансовими органами, їх діяльність контролюється з боку держави і т. ін.

Для того щоб у цих взаємовідносинах не було відчутно політичного впливу, Закон "Про політичні партії в Україні" передбачає, що членами політичних партій не можуть бути судді, працівники прокуратури, працівники органів внутрішніх справ, співробітники Служби безпеки України, військово-службовці. На час призначення на зазначені державні посади або службу члени політичної партії зупиняють членство в партії [3].

Взаємовідносини громадських організацій з державними органами разом з цим означають, що закон регулює і межі можливого втручання громадських організацій у діяльність державних органів та їх службових осіб.

Так, існуючі формування громадян не мають права втручатися у діяльність державних органів та їх службових осіб, перешкоджати виконанню ними своїх обов'язків. Таке втручання або контроль передбачені лише в окремих випадках. Наприклад, у період виборів народних депутатів можуть створюватися спеціальні громадські організації для здійснення контролю демократичністю виборів в країні. Тобто на сучасний момент у державі встановлений паритетний принцип співіснування держави та об'єднань громадян.

Зацікавленість в існуванні окремих громадських організацій проявляється в підтримці їх з боку держави. Верховна Рада України наділена виключним правом надавати пільги на свій розсуд окремим громадським об'єднанням. До

таких пільг можна віднести послаблення щодо оподаткування доходів по окремих видах господарської або іншої комерційної діяльності об'єднань.

Парламент України також має право встановлювати максимальні розміри окремих та загальних річних пожертвувань на користь політичних партій. Він може збільшити розміри цих пожертвувань для політичних партій або зменшити їх.

Вищий законодавчий орган в Україні затверджує перелік всеукраїнських громадських організацій, яким держава надає матеріальну допомогу. Вона надається організаціям, які конче її потребують і не можуть без неї існувати. Наприклад, протягом ряду років матеріальна допомога надавалася Всеукраїнській організації інвалідів.

У характеристиці діяльності громадських об'єднань важливим є питання їх офіційного правового статусу в державі. Термін "статус" походить від латинського слова "status" і означає "стан", "положення".

На думку Новікова М.М., "правовий статус - це встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав і обов'язків" [24].

Правовий статус громадських об'єднань це комплекс правових положень, що встановлюють права, обов'язки і відповідальність суб'єктів правового регулювання згідно з нормативними моделями поведінки в суспільстві, які гарантуються, охороняються та контролюються державою.

Правовий вплив на поведінку суб'єктів права здійснюється за допомогою механізму правового регулювання.

Обґрунтування сутності категорії "правовий статус" добровільних об'єднань громадян, його значення в процесі взаємодії держави і громадянського суспільства надає можливість визначити шляхи оптимізації правового статусу цих об'єднань.

Правовий статус добровільних об'єднань громадян, його види в Україні регламентуються цілою низкою документів, а саме: окремими статтями Конституції України (ст. 36, 37), Законом України "Про молодіжні та дитячі громадські організації" [4] та ін. Закон "Про об'єднання громадян" установлює три рівні правового статусу об'єднань громадян: місцевий, всеукраїнський, міжнародний [2].

До *місцевих об'єднань громадян* належать об'єднання, діяльність яких поширюється на територію відповідної адміністративно-територіальної одиниці або регіону.

До *всеукраїнських об'єднань громадян* належать об'єднання, діяльність яких поширюється на територію всієї України. Законодавець висуває вимогу, щоб організації з таким статусом мали осередки в більшості областей (для реєстрації вимагається довести наявність осередків у 14-18 областях). Із всеукраїнським статусом в Україні створюються всі політичні партії.

Громадська організація вважається *міжнародною*, якщо її діяльність поширюється на територію України і хоча б однієї іншої держави.

Виходячи із досліджень вітчизняних учених, можна виділити також різновиди правового статусу об'єднань громадян за іншими критеріями [24].

Наприклад, *загальний правовий статус* громадських об'єднань включає в себе окрім внутрішньодержавних прав ще й права, свободи та гарантії, що існують у *міжнародному праві*.

Міжнародний правовий статус громадських об'єднань надає можливість об'єднанням цього типу діяти в межах світового досвіду щодо відстоювання прав і свобод громадян України.

Конституційний статус об'єднує головні права, свободи, обов'язки та гарантії, закріплені в ст. 36 Основного Закону України [1]. Саме тому цей вид правового статусу громадських об'єднань є базовим, головним, який регламентує основні положення об'єднання та умови функціонування об'єднань громадян усіх типів.

Галузевий правовий статус складається з повноважень та інших елементів, що визначаються цивільним, трудовим, адміністративним та іншими галузями права.

Родовий (спеціальний) статус громадських об'єднань включає в себе ті додаткові права та обов'язки, що виникають у зв'язку з обраним напрямком їх діяльності за статутом чи положенням, які зареєстровані належним чином у державному органі.

Прикладом цього є Закон України "Про молодіжні та дитячі громадські організації*" [4]. На основі цього акта молодь України від 6 років має право об'єднуватися в дитячі громадські організації, аз 14 до 25 років - у молодіжні громадські організації для здійснення діяльності, спрямованої на задоволення і захист їх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших інтересів.

Існує також власний статус кожного конкретного громадського об'єднання. Він характеризується особливістю положення організації, специфікою функціонування та діяльності залежно від сфери професійного, творчого, інтелектуального, духовного напрямків.

Основні висновки. Виникнення в Україні великої кількості громадських об'єднань, які не мають метою одержання прибутків, зумовлено демократичними змінами в державі, правом і свободами, гарантованими громадянам Конституцією України та іншими законодавчими актами. Діяльність зазначених організацій характеризується єдністю принципів їх утворення і функціонування, правовим статутом, який передбачає сукупність їх прав та обов'язків, взаємовідносинами цих організацій з відповідними державними органами.

Питання для самоконтролю

1. Що зумовило виникнення в Україні широкого кола громадських організацій та об'єднань?
2. Назвіть основні принципи діяльності громадських об'єднань в Україні.
3. Що таке принцип законності в діяльності громадських об'єднань?
4. Поясніть сутність принципу самоврядування.
5. Як будуються взаємовідносини між громадськими організаціями і державою?

6. Охарактеризуйте основні напрямки діяльності громадських організацій на сучасному етапі.
7. Що таке статус громадського об'єднання та які їх види?

Література: [1-3, 17, 24, 28]

Тема 3. Порядок створення та припинення діяльності об'єднань громадян

Мета: висвітлити порядок створення, реєстрації об'єднань громадян, викласти питання відмови в реєстрації об'єднань громадян та припинення їх діяльності, дати класифікацію і коротку характеристику об'єднань громадян, що не мають метою одержання прибутку.

План

1. Порядок створення об'єднань громадян.
2. Реєстрація та відмова в реєстрації об'єднань громадян.
3. Класифікація об'єднань громадян України та їх коротка характеристика.
4. Порядок припинення діяльності об'єднань громадян.

Ключові поняття: реєстрація, легалізація.

Об'єднання громадян набувають повноважень, можливість існувати і діяти офіційно з моменту реєстрації у відповідних державних органах, що дає їм статус юридичної особи. Офіційне визнання громадського об'єднання іменується легалізацією, тобто правом відкрито діяти в межах свого статуту; легалізація досягається реєстрацією.

У світі існує три основні порядки набуття громадською організацією (зокрема політичною партією) легального статусу: явочний, дозвільний і явочно-реєстраційний.

Явочний полягає в тому, що об'єднання створюються вільно, без попереднього дозволу держави. При цьому, коли процедури реєстрації не існує, держава ніяк не впливає на процес їх створення і не має можливості ні дозволити, ні заборонити їх виникнення.

Так, наприклад, у країнах англо-американської правової системи (США і держави Британської Співдружності) та в деяких європейських країнах партія вважається існуючою і легальною з самого факту створення, що дає їй право лише бути суб'єктом політичних відносин. Щоб стати суб'єктом майнових відносин, вона повинна бути зареєстрована на загальних підставах як юридична особа.

Іншою причиною реєстрації політичної партії є участь у виборах.

Практично в усіх країнах світу для участі у виборах слід пройти процедуру державної реєстрації та виконати низку передбачених законодавством інших вимог. Сучасну політичну партію дуже складно уявити учасником виборів без відповідної фінансової бази, тому де-юре факультативний порядок реєстрації де-факто стає обов'язковим.

Дозвільний порядок полягає в тому, що для всіх дій щодо створення політичної партії потрібний попередній дозвіл державних органів. Зазначений

порядок найбільше обмежує право громадян на створення громадських об'єднань, тому він є неприпустимим у демократичній державі.

Суть явочно-дозвільного порядку полягає в тому, що громадяни можуть вільно створювати політичні партії без попередніх дозволів державних органів, але легальний статус партії громадська організація отримує лише після державної реєстрації. Цей порядок характерний переважно для країн романо-германської правової сім'ї, він діє також у всіх пострадянських державах.

Явочно-дозвільний порядок, у свою чергу, поділяється на два підвиди.

Перший полягає в тому, що партія повинна подавати до уповноваженого органу реєстрації зазначені в законі документи і цей орган не має права відмовити в реєстрації. Цей порядок має суттєві недоліки. Якщо в поданих партією документах відкрито проголошуються антидемократичні й антидержавницькі цілі, держава не має права обмежити створення такої організації. І тільки після реєстрації до партії може бути застосована спеціальну процедуру заборони. Зазначена процедура застосовується лише в окремих країнах (Австрія, ФРН).

Другий підвид явочно-дозвільного порядку застосовується в більшості країн світу і полягає в тому, що партія подає до уповноваженого державного органу зазначені в законі документи, які цим органом перевіряються. Встановлюється відповідність партії вимогам, що ставляться законодавством, і приймається рішення про її реєстрацію або відмову в цьому. Такий порядок дозволяє знайти розумний компроміс між абсолютною свободою та її обмеженням і чітко сформулювати певні вимоги до політичних партій, які вони повинні виконати, якщо бажають бути зареєстрованими.

В Україні об'єднання громадян можуть створюватися лише на основі відповідної нормативно-правової бази. За Законом⁴ "Про громадські об'єднання України", засновниками об'єднань громадян можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, проте засновниками політичних партій - лише громадяни України. Вік засновників повинен бути не менше ніж 18 років [2].

Колективними членами об'єднань громадян можуть бути трудові колективи підприємств, установ, організацій, що сприяють діяльності громадських об'єднань, визнають і виконують вимоги статуту і сплачують членські внески. У громадську організацію можуть вступати як колективні члени, так і інші громадські організації. Підставою для прийому колективних членів, наприклад трудових колективів, є рішення трудового колективу, а для прийому до громадської організації - її рішення.

У зв'язку з викладеним думка про те, що тільки деякі, а не всі громадські організації можуть мати колективних членів, є необґрунтованою, бо закон не передбачає жодних обмежень.

Питання про членство в громадській організації має важливе правове і практичне значення. Так, відповідно до принципів створення і діяльності громадських організацій (таких, як рівноправність членів і самоврядування) стоїть питання про голосування при прийнятті рішень. Як воно має здійснюватись при колективному членстві? Тому питання про таке членство

повинне бути ретельніше врегульоване законодавством для більш повного і правильного здійснення конституційних прав громадян на об'єднання.

Законодавство України чітко визначає, які документи необхідно подати для реєстрації об'єднання громадян. Відповідно до ст. 15 Закону України „Про об'єднання громадян” та Положення "Про порядок легалізації об'єднань громадян", для реєстрації громадського об'єднання подаються заява, статут (положення), протокол установчого з'їзду (конференції) або загальних зборів, відомості про склад керівництва, дані про можливі осередки, документи про сплату реєстраційного збору [2, 8].

Статут об'єднання громадян повинен містити такі обов'язкові реквізити: назву, мету та завдання об'єднання, умови і порядок прийому до членів об'єднання і вибуття з нього, порядок внесення змін і доповнень до статуту, припинення діяльності об'єднання та ін.

Громадські об'єднання (крім політичних партій) реєструються місцевими органами Міністерства юстиції в двомісячний строк із дня надходження документів. Рішення про реєстрацію або відмову в реєстрації повідомляється заявнику письмово в 10-денний термін.

Відповідно до Закону України "Про політичні партії в Україні" реєстрація здійснюється лише Міністерством юстиції України. Покладення зазначеної функції саме на цей орган виправдане й відповідає правовим традиціям нашої держави та інших держав колишнього СРСР. У деяких країнах реєстрацію здійснюють так звані виборчі комісії (Мексика, Гана) або судові органи (Португалія, Болгарія).

З прийняттям Закону від 05.04.01 "Про політичні партії в Україні" внесені суттєві зміни в порядок заснування та легалізації політичних партій. У законі підкреслено, що ніхто не може бути примушений до вступу в політичну партію або обмежений у праві добровільного виходу з неї. Належність чи неналежність до політичної партії не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання будь-яких пільг і переваг.

Уточнено поняття політичної партії - це зареєстроване згідно з законом об'єднання громадян-прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян і бере участь у виборах та інших політичних заходах [2].

Політичні партії в Україні створюються тільки із всеукраїнським статусом. Усі вони є рівними перед законом. Уточнені обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій (ст. 5 Закону).

Суттєві зміни внесені законом у створення політичної партії (ст. 10). Рішення про створення політичної партії приймається на установчому з'їзді (конференції, зборах). Це рішення має бути підтримано підписами не менше ніж десяти тисяч громадян України, які відповідно до Конституції України мають право голосу на виборах, не менш як у двох третинах районів, не менш як у двох третинах областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим.

Закон встановлює вимогу, за якою політична партія протягом шести місяців з дня реєстрації забезпечує утворення та реєстрацію своїх обласних,

міських, районних організацій у більшості областей України, містах Києві, Севастополі та Автономній Республіці Крим. Реєстрація цих організацій здійснюється місцевими органами Міністерства юстиції України, після чого вони набувають статус юридичної особи (ст. 11).

Прийняття спеціального Закону про політичні партії в Україні було вимогою часу та особливостями політичного життя в країні. Слід мати на увазі, що до цього Закону мають бути внесені деякі зміни, які викликані прийнятими Верховною Радою законами щодо реалізації окремих питань започаткованої в Україні політичної реформи.

Загальним для всіх громадських організацій, є правило, за яким документи, подані для реєстрації, можуть підлягати правовій експертизі для перевірки, у тому числі перевірки правомочності засновників на створення юридичної особи, філії, представництва: дотримання встановленого порядку створення, реорганізації, ліквідації юридичної особи, філії, представництва; повноти поданих на реєстрацію документів, наявності в документах необхідних реквізитів і підписів; відповідність установчих документів Конституції та чинному законодавству України.

Державна реєстрація всіх громадських об'єднань здійснюється з метою упорядкування їх як суб'єктів права, офіційного визнання їхньої правоздатності. Державна реєстрація є обов'язковою. Проте законодавством визначаються випадки, коли легалізація може бути не здійснена. Підставою для цього може бути мета, з якою створюється організація: обмеження загальновизнаних прав людини, створення незаконних військових формувань, розпалювання релігійної чи міжнародної ворожнечі, пропаганда війни, насилля, жорстокості, фашизму та неофашизму, підрив безпеки держави у формі ведення діяльності на користь іноземних держав, зміна насильницьким шляхом конституційного ладу і в будь-якій протизаконній формі територіальної цілісності держави.

Важливим аспектом аналізу громадських організацій, які не мають метою одержання прибутку, є їх класифікація. За структурою і організацією (мета, статут, членство тощо) громадські організації поділяють на масові громадські організації, громадські самодіяльні органи та громадські рухи.

Масові громадські організації. Це добровільно організаційно оформлені об'єднання громадян, які мають на меті задоволення і захист інтересів своїх членів, діють за статутом на основі принципів самоврядування і законності. До них належать ветеранські, спортивні, жіночі, творчі та інші громадські організації. Ці об'єднання мають довгострокові цілі, програму, статут, який зареєстрований державними органами у встановленому порядку.

Серед легалізованих в Україні в 2002 р. діють об'єднання ветеранів (273), організації спортивного напрямку (431), професійного спрямування (347), освітні (127), жіночі (150), дитячі (96) громадські організації.

Слід окремо виділити молодіжні організації. Основні завдання молодіжних організацій — захист різноманітних потреб і інтересів молоді, мобілізація та інтеграція молодіжних структур на виконання соціально значущих завдань, виховна робота. Молодіжні формування помітно впливають

на зміцнення миру, співробітництва і дружби між народами, на збереження і захист природи. Багато з них входить у Всесвітню федерацію демократичної молоді, яка об'єднує 250 молодіжних організації зі 100 країн. Великий авторитет має Міжнародна спілка студентів (110 студентських спілок).

Закон України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” від 23.12.1998 дозволяє об'єднання молоді, предметом діяльності яких є соціально-економічні та політичні проблеми (суспільно-політичні клуби, національно-культурні, історико-культурні, патріотичні, екологічні, благодійні та ін.). На сучасному етапі відбувається реформація молодіжних організацій, їх демократизація, пошуки орієнтирів і форми діяльності.

Об'єднання дозвільного характеру. Здебільшого вони діють у культурній сфері - образотворче мистецтво, самодіяльний театр, література, кіно, музика (рок-клуби, джаз-клуби, танці тощо.) Багато їх у спортивно-оздоровчій сфері. Серед них формування, що культивують нетрадиційні види спорту, об'єднання фізичного і духовного вдосконалення (східні єдиноборства, воєнно-патріотичні клуби).

Мають місце й об'єднання молоді агресивної неконструктивної самодіяльності - (фанати, люберці), епатажної самодіяльності (металісти), альтернативні або контр-культурні течії (хіпі, рокери, авангардисти).

Жіночі громадські об'єднання послідовно борються за рівноправність жінок, за поліпшення умов материнства і дитинства, за мир, демократію, національну злагоду, соціальний прогрес. Тільки Міжнародне громадське об'єднання і рух Демократична федерація жінок об'єднують 135 жіночих організацій із 117 країн світу. В Україні діють 110 жіночих громадських об'єднань.

Творчі об'єднання. Це добровільні союзи, що об'єднують людей творчих професій (спілки письменників, художників, композиторів, журналістів тощо). На різних етапах їхня роль у суспільно-політичному житті країн і на міжнародній арені неоднакова. Особливо вагома вона на переломних етапах, які потребують консолідації національного духу, вияву міжнародної злагоди, міжнародного діалогу. Відчутним є їхній вплив і на поведінку владних інституцій.

Добровільні товариства здебільшого діють у сфері науки, техніки, культури, освіти, спорту, соціальної допомоги, розвитку дружби з народами зарубіжних країн та ін., вони покликані розвивати самодіяльність громадян, їх соціальну, творчу та політичну активність, задовольняти їх законні інтереси.

Важливою особливістю Закону "Про об'єднання громадян", який залишається узагальнюючим нормативним актом в Україні щодо громадських об'єднань, є те, що його дія не поширюється на професійні спілки, а також на релігійні, кооперативні організації та інші об'єднання громадян, що мають основною метою одержання прибутків, порядок створення і діяльності яких визначається іншим законодавством.

У правовій літературі немає однозначного розуміння щодо того, чи є перераховані та деякі інші громадські за своєю суттю об'єднання громадян суб'єктами адміністративного права.

В Росії Федеральним Законом від 19.05.1995 "Об общественных объединениях» визначено, що «...его действие распространяется на все общественные объединения, созданные по инициативе граждан, за исключением религиозных организаций, а также коммерческих организаций и создаваемых ими некоммерческих союзов (ассоциаций)» [38].

У підручнику «Адміністративне право України» за редакцією професора Ю.П. Битяка зазначено, що статус деяких об'єднань громадян регулюється окремими законами («Про профспілки», "Про свободу совісті та релігійні організації*" та іншими), але чітко не вказано, чи має відношення до створення таких об'єднань Закон України "Про об'єднання громадян", тим більше що в главу її "Об'єднання громадян" зазначеного підручника включений параграф "Законодавче регулювання правового становища релігійних організацій" [12].

Більш чітко вказане питання вирішено В.К. Колпаковим у підручнику "Адміністративне право України", де зазначено, що дія Закону "Про об'єднання громадян" не поширюється на професійні спілки, а також на релігійні, кооперативні організації...", що мають основною метою одержання прибутків [21].

Погоджуючись з В.К. Колпаковим, вважаємо, що професійні, релігійні, кооперативні організації не є суб'єктами адміністративного права, їх створення та діяльність регулюються іншим законодавством, тому юридичний статус цих об'єднань у спецкурсі "Громадські об'єднання в Україні" спеціально не розкривається.

Бажано в чинному законодавстві про громадські об'єднання в Україні більш чітко і аргументовано розкрити зміст словосполучення "не мають на меті одержання прибутку", яке визначає утворення та реєстрацію громадських об'єднань, що діють відповідно до Закону України "Про громадські об'єднання". Діючий з 1 січня 2004 р. Цивільний кодекс України до цих об'єднань відносить неімпріємницькі товариства, чого для розкриття їх сутності недостатньо.

Основні висновки. Діюче в Україні законодавство про громадські об'єднання передбачає обов'язкову реєстрацію (легалізацію) об'єднань громадян, які після виконання її вимог стають юридичними особами і одержують право здійснювати свої завдання відкрито.

Такий різновид громадських організацій, як політичні партії, легалізуються за окремими правилами, які передбачені в Законі від 05.04.2001 "Про політичні партії в Україні". Прийняття цього закону відображає реалії політичного життя в Україні.

Суб'єктами адміністративного права, як це передбачено Законом України "Про об'єднання громадян", можуть бути лише такі об'єднання, які не мають метою одержання прибутку і до них, на думку більшості вчених, не відносяться профспілкові, релігійні, комерційні, виробничі об'єднання громадян, які утворюються і діють за іншим законодавством.

Питання для самоконтролю

1. Для чого потрібна реєстрація (легалізація) об'єднань громадян?
2. Які потрібні документи для реєстрації (легалізації) об'єднань громадян?

3. Особливості реєстрації (легалізації) політичних партій.
4. Як класифікуються об'єднання громадян?
5. Що є ознакою, що характеризує об'єднання громадян як суб'єктів адміністративного права?

Література: [1-3,8, 12,21,38]

Тема 4. Права та обов'язки об'єднань громадян

Мета: викласти загальні та особливі права та обов'язки об'єднань громадян, зокрема особливості прав і обов'язків політичних партій, матеріальні та інші умови діяльності громадських об'єднань.

План

1. Загальна характеристика прав та обов'язків об'єднань громадян.
2. Власність громадських об'єднань, шляхи її набуття.
3. Особливості прав та обов'язків політичних партій.

Ключові поняття: немає.

Відповідно до Закону України „Про об'єднання громадян” (ст. 20-24), об'єднання громадян користуються досить широкими правами. Ставши юридичною особою, об'єднання громадян для здійснення своїх цілей і завдань користуються правом:

- > виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнових і немайнових прав;
- > представляти і захищати законні інтереси своїх членів у державних та громадських органах;
- > брати участь у політичній діяльності, проводити масові заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо);
- > брати участь у виробленні державної політики;
- > брати участь у формуванні органів влади, мати представництво в їх складі;
- > мати вільний доступ під час виборчої кампанії до державних засобів масової інформації;
- > на добровільних засадах засновувати або вступати в спілки, союзи, асоціації тощо;
- > ідейно, організаційно та матеріально підтримувати інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні;
- > створювати установи та організації;
- > розповсюджувати інформацію і пропагувати свої ідеї та цілі, засновувати засоби масової інформації;
- > одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань;
- > вносити пропозиції до органів влади і управління;
- > засновувати підприємства, необхідні для виконання статутних цілей.

Відповідно до ст. 33 Закону, громадські організації також мають право створювати міжнародні об'єднання громадян і їх спілки, відповідно до своїх статутів засновувати або вступати в міжнародні громадські (неурядові) організації, утворювати міжнародні спілки, об'єднання громадян, підтримувати

прямі міжнародні контакти і зв'язки, укладати відповідні угоди, а також брати участь у здійсненні заходів, що не суперечать міжнародним зобов'язанням України. Детальніше міжнародні зв'язки об'єднання громадян викладені в окремій лекції.

Об'єднання громадян мають досить широкі майнові та інші „матеріальні” права. Загальні положення про власність об'єднань громадян містяться в ст. 28 Закону України "Про власність» та ст. 21 Закону України „Про об'єднання громадян”. У них записано, що об'єднання громадян можуть мати у власності кошти та інше майно, необхідне для здійснення статутної діяльності, а об'єктами їх права власності можуть бути майно культурно-освітнього та оздоровчого призначення, кошти, акції, цінні папери, житлові будинки, споруди виробничого і невиробничого призначення, устаткування, транспортні засоби та інше цінне майно, необхідне для забезпечення діяльності, передбаченої їх статутами.

Право власності на кошти та інше майно об'єднання громадян набувають від засновників або держави, від вступних та членських внесків, пожертвування громадян, підприємств, установ, а також за рахунок майна, придбаного за власні кошти чи на інших підставах, не заборонених законом.

Особливим видом об'єднань громадян є творчі спілки, які створюються і діють на підставі Закону України "Про професійних, творчих працівників та творчі спілки" від 07.10.97. Відповідно до ст. 21 зазначеного Закону, джерелами формування майна і коштів творчих спілок є:

- > внески членів творчих спілок;
- > винагороди за управління майновими правами авторів відповідно до Закону України "Про авторське право та суміжні права”;
- > фінансування з Державного бюджету України;
- > майно колишніх загальносоюзних творчих спілок СРСР;
- > доходи, отримані внаслідок підприємницької діяльності підприємств творчих спілок;
- > відрахування до фондів творчих спілок частини доходів від реалізації результатів творчої діяльності членів творчих спілок (за створення і використання творів літератури, мистецтва, архітектури, журналістики та реклами), а також відрахування до фондів всеукраїнських творчих спілок частини від реалізації результатів творчої діяльності письменників і митців попередніх поколінь класиків української літератури та мистецтва;
- > добровільні грошові та матеріальні внески фізичних і юридичних осіб, у тому числі іноземних.

Закон України "Про політичні партії України" дещо деталізував та уточнив права політичних партій. Відповідно до ст. 12 цього Закону ПОЛІТИЧНІ партії мають право:

1) вільно проводити свою діяльність у межах, передбачених Конституцією України, цим законом та іншими Законами України;

2) брати участь у виборах Президента України, до Верховної Ради України, до інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у порядку, встановленому відповідними законами України;

3) використовувати державні засоби масової інформації, а також засновувати власні засоби масової інформації, як передбачено відповідними законами України;

4) підтримувати міжнародні зв'язки з політичними партіями, громадськими організаціями інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями, засновувати (вступати між собою у) міжнародні зв'язки з додержанням вимог цього Закону;

5) ідейно, організаційно й матеріально підтримувати молодіжні, жіночі та інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні;

6) засновувати міжнародні спілки чи вступати до таких спілок, статутами яких передбачено створення лише консультативних або координаційних центральних органів.

Політичні партії не можуть укласти угоди, які ставлять політичну партію в підпорядкування або залежне становище щодо будь-якої іншої іноземної організації чи політичної партії.

На відміну від інших громадських об'єднань, у політичних партіях дещо по-іншому вирішуються питання їх коштів та майна. Політичні партії для здійснення своїх статутних завдань мають право на власне рухоме і нерухоме майно, кошти, обладнання, транспорт, інші засоби, набуття яких не забороняється законами України.

Політичні партії можуть орендувати необхідне рухоме і нерухоме майно. Що стосується фінансування політичних партій, то воно законом обмежене. Не допускається фінансування політичних партій органами державної влади та органами місцевого самоврядування, крім випадків, передбачених законом; державними та комунальними підприємствами і організаціями, установами і організаціями, у майні яких є частка (паї, акції), що є державною чи комунальною власністю, або які належать нерезидентам; іноземними державами та їх громадянами, підприємствами, установами і організаціями, благодійними та релігійними об'єднаннями й організаціями; анонімними особами або під псевдонімом; політичними партіями, що не входять до виборчого блоку політичних партій.

Законом передбачено також обмеження щодо утворення та діяльності політичних партій. Відповідно до ст. 5 Закону, утворення і діяльність політичних партій забороняється, якщо їх програмні цілі або дії скеровані на таке:

- 1) ліквідацію незалежності України;
- 2) зміну конституційного ладу насильницьким шляхом;
- 3) порушення суверенітету і територіальної цілісності України;
- 4) підризу безпеки держави;
- 5) незаконного захоплення державної влади;
- 6) посягання на права і свободи людини;
- 7) посягання на здоров'я населення.

Політичні партії не можуть мати воєнізованих формувань. Усі громадські об'єднання-суб'єкти адміністративного права, не мають права втручатися і діяльність одне одного, а також у діяльність державних організацій і посадових

осіб, підмінювати діяльність комерційних (господарських) організацій, ставити перед собою за мету одержання прибутку або створюватися з цією метою.

Громадські об'єднання зобов'язані дотримуватись законодавства України, загально визнаних принципів та норм міжнародного права, що стосуються сфери їх діяльності, а також норм, передбачених їх уставами та іншими засновницькими документами, щорічно публікувати звіти про використання свого майна, інформувати державний орган, що їх легалізував, про продовження своєї діяльності і надавати йому іншу необхідну звітність. З викладеного вище видно, що обсяг адміністративної правоздатності громадських об'єднань може бути різний, зокрема суттєві особливості прав та обов'язків виникли в політичних партій з прийняттям Закону від 05.04.01 "Про політичні партії в Україні".

Основні висновки. Адміністративно-правовий статус громадських об'єднань як сукупність їх прав та обов'язків складається з положень, записаних у Законах України "Про об'єднання громадян", "Про політичні партії в Україні" та в деяких інших законодавчих актах, і враховує цілі і завдання, що ставлять перед собою зазначені організації.

Єдиним для всіх громадських об'єднань як суб'єктів адміністративного права є те, що вони не ставлять за мету одержання прибутків. Політична ситуація в Україні потребувала деяких змін у законодавстві про політичні партії як громадські організації, що мають важливе значення у формуванні органів влади та представництва в їх складі.

Питання для самоконтролю

1. Що є об'єднувальним у статусі громадських організацій як суб'єктів адміністративного права?
2. Права та обов'язки об'єднань громадян.
3. Права та обов'язки політичних партій як різновиду об'єднань громадян.
4. Особливості майнових прав об'єднань громадян.

Література: [1-4, 17, 18]

Тема 5. Державний нагляд та контроль за діяльністю об'єднань громадян

Мета: на основі законодавчих актів викласти систему та сутність здійснюваного в Україні державного контролю за діяльністю об'єднань громадян, зокрема з боку Міністерства юстиції, прокуратури, суду, фінансових органів та органів державної податкової інспекції, показати його необхідність.

План

1. Контроль державних органів, що здійснюють легалізацію об'єднань громадян, і його значення.
2. Прокурорський нагляд та судовий контроль.
3. Порядок здійснення фінансового та податкового контролю.

Ключові поняття: прокурорський нагляд, судовий контроль в управлінні, фінансовий моніторинг.

Законодавством України передбачено здійснення державного контролю за діяльністю об'єднань громадян. Органи, що здійснюють контролюючі функції щодо громадських організацій, та форми контролю передбачені Законами України "Про об'єднання громадян", "Про політичні партії в Україні" та законодавством про державні органи, на які цей контроль покладений. Контроль за діяльністю громадських формувань здійснюється виключно державними органами. До них належать органи, які проводять легалізацію об'єднань громадян, а також органи прокуратури, фінансові органи та органи державної податкової адміністрації.

Попередній контроль з боку органів Міністерства юстиції, що здійснюють реєстрацію (легалізацію) об'єднань громадян, проводиться на стадії підготовки необхідних для реєстрації документів. Законодавчо визначено, які саме документи подаються для реєстрації. Серед них найважливішим є статут об'єднання, який повинен містити всі передбачені законом реквізити. До статуту додаються інші документи, з врахуванням завдань і цілей, які ставлять перед собою об'єднання громадян. Для політичних партій як різновиду об'єднань громадян закон передбачає додаткові вимоги для їх легалізації.

Недотримання вимог щодо переліку документів, передбачених законом для легалізації об'єднань громадян, та їх змісту дає право державному органу відмовити в реєстрації. У разі потреби орган, який здійснює реєстрацію, проводить перевірку відомостей, зазначених у поданих документах. Результати цієї перевірки теж можуть стати підставою для відмови в реєстрації.

Таким чином, здійснюється попередній контроль, який дає можливість не допустити до легалізації ті громадські організації, які не мають для цього передбаченого законом права. Відмова в реєстрації може бути оскаржена в суді.

Контролюється також сама діяльність усіх зареєстрованих у встановленому законом порядку об'єднань громадян, і перш за все контроль здійснює державний орган, що здійснив реєстрацію. Представники цих контролюючих органів мають право бути присутніми на заходах, що проводять об'єднання громадян, вимагати необхідні документи, отримувати пояснення.

У разі встановлення порушень під час перевірки складається відповідний документ, в якому фіксуються порушення і на підставі якого належний контролюючий орган приймає відповідне рішення. Зазначені перевірки здійснюються в першу чергу при наявності заяв, скарг чи інших відомостей про порушення, зокрема інформації, що міститься в засобах масової інформації. Разом з цим органи, що здійснюють реєстрацію об'єднань громадян (зі наявності приводів), можуть перевірку провадити і за своєю ініціативою.

Матеріали перевірок використовуються не лише для прийняття передбачених заходів впливу на порушників, але й для аналізу, узагальнення діяльності громадських об'єднань, внесення відповідних пропозицій \ законодавчі та урядові органи.

Важливу роль у здійсненні нагляду за додержанням та застосуванням ів законів об'єднаннями громадян, як умови дотримання прав громадян, покладені на органи прокуратури. Перевіряючи заяви та інші повідомлення П<

порушення законності, що вимагають прокурорського реагування, прокурори, при наявності порушень закону, можуть вносити приписи про усунення порушень, протести на рішення об'єднань громадян, що містять порушення, подання до керівних органів об'єднань громадян, а також виносити постанови про притягнення винних до адміністративної, дисциплінарної чи матеріальної відповідальності, а за наявності ознак злочину виносити постанову про порушення кримінальної справи.

Слід мати на увазі, що прокуратура здійснює також нагляд за додержанням та застосуванням законів з питань легалізації об'єднань громадян, їх прав в органах Міністерства юстиції України, законності при здійсненні легалізації та контролю за установчою діяльністю об'єднань громадян.

Усе більшого значення в умовах демократії і підвищення ролі судової влади надається судовим органам як одній з форм державного контролю за законністю. В Україні такий контроль здійснюють місцеві суди загальної юрисдикції й господарські суди. Будучи сильною і незалежною, судова влада є гарантом прав громадян та їх об'єднань і в змозі захистити їх права, хто б їх не порушував.

Ка загальних підставах усі дії чи бездіяльність територіальних органів Міністерства юстиції як структури виконавчої влади, що стосуються громадських об'єднань (нерозгляд документів, поданих на реєстрацію, відмова в легалізації чи припинення діяльності легалізованого об'єднання громадян, застосування стягнень за порушення), можуть бути оскаржені в територіальний суд, а майнові суперечки - у господарський суд. Суди, приймаючи рішення, перевіряють правомірність дій чи бездіяльності як об'єднань громадян, так і органу управління, які оскаржені.

Заборона діяльності політичної партії може бути здійснена лише в судовому порядку за поданням Міністерства юстиції України чи Генерального прокурора України. У першій інстанції справу про заборону політичної партії розглядає Верховний суд України. У судовому порядку також стягуються і перераховуються до Державного бюджету України кошти, що надійшли політичним партіям з порушенням вимог, передбачених законом. [3, ст. 14, 15].

Судові органи свої контролюючі функції здійснюють через прийняття відповідних рішень, які реалізуються за потреби в примусовому порядку. Суди діють у порядку, встановленому Цивільно-процесуальним кодексом України, і, як це передбачено ним, їх рішення можуть бути оскаржені.

Державний контроль здійснюють також Центральна виборча комісія та окружні виборчі комісії - за додержанням політичною партією порядку її участі у виборчому процесі. Політичні партії зобов'язані на вимогу контролюючих органів подавати необхідні документи та пояснення.

Контроль за джерелами та розмірами надходжень фінансових ресурсів до об'єднань громадян здійснюють фінансові органи.

Відповідно до закону об'єднання громадян, як і інші юридичні особи, зобов'язані декларувати свої прибутки і витрати, а також кожного року інформувати відповідні органи та громадськість про розміри своїх фінансових надходжень та видатків. Контрольні функції щодо фінансової діяльності

політичних партій здійснює також Верховна Рада України, яка створює спеціальну комісію із представників політичних сил, представлених у парламенті. Наприкінці кожного року ця комісія на пленарному засіданні доповідає про наслідки свого контролю.

Складовими елементами державного контролю є облік та звітність. Із зобов'язує громадські організації подавати відповідну інформацію щодо встановлених показників, як і інші юридичні особи. Згідно з Законом України від 16.07.99 р. "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", об'єднання громадян за допущені методологічні помилки або арифметичні описки при веденні бухгалтерського обліку та складанні фінансової звітності можуть бути притягнуті до адміністративної відповідальності.

До компетенції державної податкової адміністрації входить контроль ті своєчасним поданням громадською організацією бухгалтерських звітів, декларацій та інших документів, пов'язаних з відрахуваннями платежів до державного бюджету. Державна податкова адміністрація також перевіряє достовірність документів, поданих громадською організацією, щодо правильного визначення доходу і платежів до бюджету. Вона має право на забезпечення своєчасного стягнення сум, накладення на об'єднання фінансових санкцій за порушення податкового законодавства та адміністративних штрафів на посадових осіб цих об'єднань, а також на передавання правоохоронним органам матеріалів про факти порушення, за які передбачена кримінальна відповідальність.

З метою здійснення своїх повноважень відповідні підрозділи державної податкової адміністрації можуть проводити в об'єднаннях громадян перевірки грошових документів, бухгалтерських книг, звітів, планів, штатних розкладів, декларацій та інших документів, пов'язаних із нарахуванням і виплатою податків та інших обов'язкових платежів.

Існуючі в Україні системи державного контролю за утворенням реєстрацією, діяльністю громадських об'єднань в основному забезпечують функціонування відповідно до чинного законодавства.

Ключові поняття:

прокурорський нагляд - самостійна галузь права, яка здійснює нагляд за додержанням та застосуванням законів у країні;

судовий контроль в управлінні ~ заснована на законній діяльності суду перевірка правомірності актів, дій, бездіяльності органів державної управи, їх посадових осіб, відновлення порушених прав та застосування, з потреби і, правових санкцій;

фінансовий моніторинг - перевірка, ревізія.

Основні висновки: Утворення, легалізація і діяльність громадських об'єднань - це передбачений чинним в Україні законодавством поряд, реалізації конституційного права громадян на свободу об'єднань, зокрема політичні партії. Функціонування громадських об'єднань здійснюється під контролем держави. Основними формами цього контролю є контроль з боку органів держави, що реєструють об'єднання громадян, прокурорського нагляду; судового контролю та контролю фінансових органів і державної податкової адміністрації.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення державного контролю і його необхідності щодо громадських об'єднань.
2. Які форми та засоби контролю за об'єднаннями громадян здійснюють органи Міністерства юстиції України?
3. У чому суть прокурорського нагляду щодо об'єднань громадян?
4. В яких випадках здійснюється судовий контроль за об'єднаннями громадян і його завдання?
5. Порядок здійснення фінансового та податкового контролю.

Література: [1, 2, 7, 8, 9, 12, 21]

Тема 6. Відповідальність за порушення законодавства
про об'єднання громадян

Мета: викласти передбачені в Україні види юридичної відповідальності за порушення закону об'єднаннями громадян та їх посадовими особами. Дослідити основні склади правопорушень з боку цих об'єднань та їх посадових осіб, встановлені види стягнень до них та передбачений законом порядок їх застосування.

План

1. Загальноправова відповідальність об'єднань громадян як юридичних осіб та їх посадових осіб.
2. Специфічні склади правопорушень об'єднань громадян та їх посадових осіб.
3. Види стягнень та порядок їх застосування.

Ключові поняття - немає.

Об'єднання громадян, яке в установленому порядку зареєстроване, одержало відповідне свідоцтво про легалізацію і діє відкрито, є за своїм правовим положенням юридичною особою, і його посадовці можуть бути суб'єктом юридичної відповідальності за вчинення правопорушень. Скажімо, у зв'язку з діяльністю в об'єднанні громадян їх посадові особи за вчинення адмінпроступків у галузі охорони природи, благоустрою, санітарних правил чи охорони праці і т. ін. можуть нести на загальних підставах адміністративну відповідальність а за злочини у відповідних випадках - кримінальну відповідальність.

За порушення законодавства про підприємницьку діяльність, захист прав споживачів, пожежну безпеку і т. ін. до об'єднання громадян як юридичних осіб можуть застосовуватись економічні санкції у вигляді грошових штрафів.

Таким чином, загальною юридичною відповідальністю об'єднань громадян та їх посадових осіб нічим не відрізняється від загальноправової відповідальності інших юридичних осіб та їх посадовців, бо юридичний статус підприємств, організацій, установ заснованих на різних формах власності, у тому числі і об'єднань громадян, за своїми ознаками є однаковим.

Разом з ним слід розрізнити специфічні правопорушення, які безпосередньо передбачені законодавством про об'єднання громадян. Так, наприклад,

ст. 5 Закону "Про політичні партії в Україні" дає перелік обмежень щодо утворення і діяльності політичних партій. Якщо політична партія їх не дотримується, вона за рішенням суду може бути заборонена. Закон України "Про об'єднання громадян" (ст. 27) вказує на адміністративну чи кримінальну відповідальність керівництва об'єднання громадян, яке не легалізувалося у встановленому законом порядку або якому відмовлено в легалізації, або яке примусово розпущено за рішенням суду, але продовжує діяти.

Ст. 28 зазначеного закону передбачає такі види стягнень за порушення законодавства про об'єднання громадян:

- > попередження;
- > штраф;
- > тимчасова заборона (зупинення) окремих видів діяльності;
- > тимчасова заборона (зупинення) діяльності;
- > примусовий розпуск (ліквідація).

Попередження - застосовується при вчиненні об'єднанням громадян правопорушення, яке не тягне за собою обов'язкового застосування іншого виду стягнення, передбаченого цим Законом, накладається відповідним, легалізуючим органом письмово (ст. 29). I

Штраф - застосовується до об'єднання громадян у судовому порядку в разі грубого або систематичного вчинення правопорушення, за поданням легалізуючого органу або прокурора (ст. 30).

Тимчасова заборона (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян - застосовується судом за грубі правопорушення в строк до трьох місяців за поданням легалізуючого органу або прокурора. Зазначене стягнення може здійснюватись шляхом встановлення заборони на проведення масових заходів (зборів, мітингів, демонстрацій тощо), здійсненні видавничої діяльності, проведення банківських операцій, операцій матеріальними цінностями тощо. За поданням легалізуючого органу або прокурора тимчасова заборона окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян може бути судом продовжена ще на три місяці.

Після усунення причин, що стали підставою для тимчасової заборони, клопотанням об'єднання громадян його діяльність може бути відновлена суди у повному обсязі.

Примусовий розпуск (ліквідація) об'єднання громадян. За подання легалізуючого органу або прокурора рішенням суду об'єднання громадян може бути примусово розпущено (ліквідовано) у випадках:

- 1) вчинення дій, передбачених статтею 4 цього Закону (обмеження на створені і діяльність об'єднання громадян);
- 2) систематичного або грубого порушення вимог Закону щодо обмеження одержання коштів та іншого майна політичними партіями, їх установами організаціями;
- 3) продовження протиправної діяльності після накладення стягнень передбачених цим Законом;
- 4) зменшення кількості членів політичної партії до такого рівня, коли вона визначається як така.

Суд, застосовуючи примусовий розпуск об'єднання громадян, одночасно вирішує питання про припинення випуску його друкованого засобу масової інформації. Про примусовий розпуск реєструючий орган протягом 15 днів після набрання рішенням суду законної сили повідомляє в засобах масової інформації.

Специфічним порушенням зазначених об'єднань є недодержання вимог закону про символіку об'єднання громадян. Символіка теж підлягає державній реєстрації, вона не повинна відтворювати державні чи релігійні символи. За порушення цих обмежень до об'єднань громадян можуть бути застосовані адміністративні стягнення - попередження або штраф.

У Законі України "Про об'єднання громадян" (ст. 27) зазначається, що посадові особи легалізуючих органів об'єднань громадян за порушення законодавства про об'єднання громадян несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність. Застосування адміністративної відповідальності знайшло відображення в ст. 186-5 "Порушення законодавства про об'єднання громадян" Кодексу України про адміністративні правопорушення. За цією статтею керівництво об'єднанням громадян, яке не легалізувалося у встановленому законом порядку чи якому відмовлено в легалізації, або яке примусово розпущено за рішенням суду, але продовжує діяти, а так само участь у діяльності цих об'єднань може бути покарано штрафом від 25 до 130 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [7]. За ці дії при умові, що впродовж року порушення допущено повторно, у 1993 р. було встановлено кримінальну відповідальність у вигляді позбавлення волі строком до п'яти років.

Щодо політичних партій, то до них за порушення Конституції України та інших законів може бути вжито заходів у вигляді попередження про недопущення незаконної діяльності або заборона політичної партії [3].

Посадові особи і громадяни за порушення законодавства про політичні партії можуть бути притягнуті до дисциплінарної, адміністративної, цивільної або кримінальної відповідальності згідно з законами України [3].

Порушенням законодавства про політичні партії вважаються: створення організації, її діяльність та участь в діяльності незареєстрованих політичних партій; обмеження в правах чи переслідування громадян у зв'язку з належністю чи неналежністю до політичних партій; надання партії будь-яких переваг чи обмеження передбачених законом прав політичної партії та її членів; порушення закону при використанні символіки політичної партії; заподіяння матеріальної чи моральної шкоди; утворення воєнізованих формувань; участь у діяльності забороненої політичної партії [3].

Закон "Про політичні партії в Україні" передбачає можливість анулювання реєстраційного свідоцтва за невисування протягом десяти років своїх кандидатів при виборах Президента та виборах народних депутатів або за ірредставлення недостовірних відомостей у поданих на реєстрацію документах, якщо це виявлено впродовж трьох років з дня реєстрації.

Основні висновки. Відповідальна діяльність об'єднань громадян, особливо в наш політизований час, неможлива без контролю і реагування на порушення ними законодавства.

У лекції дано перелік порушень, відповідальність за них як політичних партій, так і інших об'єднань громадян, її види, порядок її здійснення.

Питання для самоконтролю

1. У чому суть загальної юридичної відповідальності правових осіб об'єднань громадян?
2. Види порушень законодавства про об'єднання громадян.
3. Види стягнень за порушення законодавства про об'єднання громадян.
4. Особливості відповідальності політичних партій та її посадових осіб.
5. Порядок розгляду порушення законодавства про об'єднання громадян.

Література: [1, 2, 3, 4, 7, 12, 21, 39]

Тема 7. Міжнародні зв'язки об'єднань громадян

Мета: розглянути питання участі громадських організацій та партій України в міжнародних зв'язках та організаціях, їх форми, види. Вивчити правову основу діяльності міжнародних організацій, їх філій, відділень, представництв та інших структурних підрозділів громадських організацій іноземних держав.

План

1. Міжнародні недержавні організації та їх роль у сучасному світі.
2. Умови участі громадських об'єднань України в міжнародних спілках.
3. Правова основа діяльності міжнародних громадських об'єднань.

Ключові поняття: міжнародні громадські об'єднання.

У наш час все більшого значення набувають різні міжнародні громадські організації, їх зв'язки з об'єднаннями громадян окремих країн посилюються розширюється сфера їх інтересів, форм діяльності, що є результатом все більшого розуміння людської спільноти, загальності планетарних інтересів цілей людства.

Міжнародні неурядові організації - це об'єднання національних організацій, союзів, груп і окремих осіб, що базуються на неурядових угодах. Держава не несе відповідальності за діяльність своїх громадян або суспільних груп у таких організаціях. Проте неурядові організації мають значний вплив на розвиток світових подій і, зокрема, на міжнародні економічні відносини, і діяльність щодо сприяння розвитку й співробітництву в широкому діапазоні міжнародних відносин: в політиці, економіці, культурі, науково-технічній діяльності.

Сьогодні у світі нараховується понад 4 тис. міжнародних неурядових організацій, з яких 1600 працюють у сфері економічного і соціального розвитку мають консультативний статус в ЕКОСОП (Європейська консультативна Рада)

Міжнародні неурядові організації теж не ставлять собі за мету одержання прибутку й функціонують за рахунок внесків своїх членів.

Вони підтримують тісні зв'язки з ООН та міждержавними організаціями. Залежно від авторитету неурядової організації їй надається та або інша категорія консультативного статусу при ЕКОСОП. Категорія I надається організаціям, які у своїй діяльності мають найбільше спільних інтересів з компетенцією ЕКОСОП. До II категорії належать організації, діяльність яких лише частково стосується сфери компетенції Ради. При ЕКОСОП існує Комітет з неурядових організацій.

Згідно з резолюціями ООН, міжнародні неурядові організації можуть брати участь у підготовці її конференцій, розробці резолюцій. Неурядові організації мають консультативний статус і при деяких міжнародних регіональних організаціях. Так, при Раді Європи такий статус мають 350 неурядових організацій.

Співробітництво неурядових організацій з міждержавними здійснюється за такими основними напрямками:

- > надання інформації про свою діяльність і розповсюдження інформації, одержаної від міждержавних організацій;
- > надання консультацій з питань, що входять до їх компетенції, іншим організаціям, суспільним групам та окремим особам;
- > участь у правотворчому процесі, розробка проектів міжнародних угод;
- > спостереження за дотриманням норм міжнародного права, особливо у сфері прав людини і в справі охорони довкілля;
- > утворення слідчих комісій для розслідування міжнародних злочинів.

Якщо говорити про історію організацій, то слід зазначити, що найстаріші неурядові організації утворилися ще в XIX ст. Так, одна з найвідоміших і найвпливовіших організацій - Міжнародний Червоний Хрест - була заснована швейцарцем Анрі Дюнаном 1863 року. Її метою було і залишається надання гуманітарної допомоги військовополоненим, хворим і пораненим військовим під час війни, крім того, допомога тим, хто постраждав від стихійного лиха в мирні часи. Спочатку Червоний Хрест складався, за думкою його організаторів, лише із швейцарців, але згодом осередки Червоного Хреста з'явилися в багатьох інших країнах, у тому числі і в Україні.

У регіонах з пануванням ісламу вони одержали назву Півмісяця, в Ірані - Червоного Лева і Сонця. Організація Червоного Хреста врятувала чимало людей від хвороб та голодної смерті.

У 1899 р. з'явився Міжпарламентський Союз, що складався з національних груп членів парламенту, які поділяли його цілі. Він був утворений парламентарями-пацифістами. Вищим органом Союзу є Конференція. Виконавчий комітет розташований в Женеві. Головною метою Міжпарламентського Союзу є сприяння миру й співробітництво між державами, запобігання світовій війні. До Союзу входять парламентські групи з близько 90 країн. Як показав час, робота цієї організації виявилася дуже ефективною.

Після Другої світової війни розпочався бурхливий процес утворення міжнародних неурядових організацій. Багато з них виникли як пацифістська реакція на жорстокі прояви війни, наприклад Міжнародна демократична федерація жінок (1945 р.), Міжнародна асоціація юристів-демократів (1946 р.).

У зв'язку з утворенням ООН виникла в 1946 р. Світова федерація асоціацій сприяння ООН. Вона об'єднала національні асоціації підтримки ООН. Основні цілі Світової федерації: координація й сприяння діяльності національних асоціацій, що виступають у підтримку ООН, зміцнення міжнародного співробітництва й взаєморозуміння між народами. Федерація має консультативний статус при ЕКОСОП і активно співробітничает з багатьма органами ООН. Вищим органом федерації є Пленарна асамблея, виконавчим органом - Виконавчий комітет. Адміністративно-організаційна робота здійснюється Секретаріатом. До Федерації асоціацій входить близько 70 держав.

Світова федерація виступає за роззброєння, зміцнення міжнародного миру, розвиток співробітництва між країнами.

Членами міжнародних неурядових громадських організацій, на відміну від міждержавних, у роботі яких беруть участь представники урядів, є й приватні особи (індивідуальне членство), і національні організації (колективне членство).

До більшості неурядових організацій входять колективні члени - національні асоціації, національні групи, національні професійні організації тощо. Деякі організації включають і представників держав, вони мають особливий статус, але сутність неурядової організації від цього не змінюється.

Переважна більшість рішень неурядових організацій має характер необов'язкових рекомендацій з питань, які входять до компетенції організації. Обов'язковими є тільки „внутрішні” рішення (фінансові, процедурні, організаційні, дисциплінарні тощо). Незалежно від ступеня їхньої юридичної обов'язковості для членів акти неурядових організацій не мають міжнародно-правового значення.

Бюджети неурядових організацій формуються головними чином за рахунок членських внесків, розміри яких визначаються керівними органами цих організацій за спеціальними шкалами.

Додатковими джерелами фінансування можуть бути приватні пожертвування, фінансова підтримка різних фондів, урядів, міжнародних організацій.

Прикладом таких громадських організацій можна назвати організації, які вивчають економічні та соціальні питання: Міжнародна асоціація економічних наук (МЕА), Міжнародний статистичний інститут, Міжнародна рада з вивчення проблем народонаселення, Міжнародний комітет праці в сільському господарстві, Міжнародний інститут з вивчення економічного життя суспільства.

Хоча міжурядові та неурядові організації мають різну спрямованість, об'єднувальним моментом для них є наявність загальних інтересів, що виходять за межі національних кордонів.

Якщо міжурядові організації є мостом між урядами, то неурядові - це міст між народами. У цілому міжнародні організації визнаються важливими суб'єктами міжнародних відносин, незважаючи на те, що вони схильні виражати вузькі національні інтереси.

Безумовно, такі організації, як Міжнародна конфедерація акордеоністів або Всесвітня федерація кравців, не впливають на міжнародні справи. Натомість такі недержавні організації, як об'єднання захисників навколишнього середовища "GREEN PEACE", молодіжні організації, проявляючи незалежність, здійснюють значний вплив на світові події [32].

Проте неурядові громадські організації, хоча їх роль і зростає, нині все ще відіграють другорядну, допоміжну роль у координації міжнародного співробітництва; мають обмежені фінансові можливості, порівняно невелику кількість персоналу.

Різні за своїми цілями, формами та методами діяльності, функціонально спрямованістю громадські неурядові організації мають досить схожу систему керівних органів, яка складається з таких видів: вищі, виконавчі, адміністративні. Основною формою роботи вищих органів, що мають представницьких характер, є проведення сесій у терміни, визначені статутом. Вищі органи вирішують найважливіші питання діяльності організації.

Виконавчі органи забезпечують роботу організації в період між сесіями вищих органів, контролюють реалізацію рішень, готують наступні сесії. Вони формуються вищими органами неурядової організації і проводять свої засідання кілька разів на рік. Адміністративні органи ведуть поточні справи організації: вирішують організаційні питання, представляють організацію в зовнішніх відносинах, організують документообіг, відповідають за діловодство, публікацію необхідних документів та матеріалів тощо [33].

Деякі міжнародні неурядові організації створюють на постійній або тимчасовій основі комітети, комісії, групи експертів або регіональні філії як допоміжні органи для вирішення певних завдань. Серед сучасних форм і ініціатив і неурядових організацій можна назвати такі: прийняття постанов; оприлюднення заходів (конгресів, конференцій, семінарів, симпозіумів, засідань /міжнародних актуальних проблем); проведення дослідної роботи; участь у ініціативах, що їх організують міжурядові організації; видання інформаційних матеріалів; організація навчання та курсів підвищення кваліфікації.

Згідно зі ст. 33 Закону України „Про громадські об'єднання”, громадські організації, їх спілки відповідно до своїх статутів можуть засновувати або вступати в міжнародні громадські (неурядові) організації, утворювати міжнародні спілки об'єднань громадян, підтримувати прямі міжнародні контакти і зв'язки, укладати відповідні угоди, а також брати участь у здійсненні заходів, що не суперечать міжнародним зобов'язанням України.

Політичні партії мають право засновувати або вступати в міжнародні спілки, статутами яких передбачено створення лише консультативних або координуючих центральних органів.

Міжнародні громадські організації, філіали, відділення, представництва, інші структурні осередки громадських (неурядових) організацій іноземних держав на території України діють відповідно до цього Закону, інших законодавчих актів України [9].

Легалізована громадська організація, що виступила засновником, стала членом міжнародної організації або іншим шляхом поширила свою діяльність на територію іноземних держав, зобов'язана в місячний термін подати необхідні документи для ререєстрації в Міністерстві юстиції України як міжнародна, якщо інше не передбачено законами України [9].

Порядок реєстрації філіалів та інших структурних осередків громадських організацій іноземних держав встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Основні висновки. Міжнародні недержавні організації, які не мають метою отримання прибутків, набувають все більшого поширення, їх роль у міжнародному житті зростає, і це є свідомим розумінням необхідності участі об'єднань громадян різних рівнів і статусів у становленні світового правопорядку. На засадах, передбачених законодавством України, у міжнародних недержавних організаціях беруть участь і об'єднання громадян України.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть найпоширеніші міжнародні недержавні організації.
2. Які цілі і завдання ставлять перед собою міжнародні недержавні організації?
3. Назвіть найпоширеніші форми діяльності міжнародних недержавних організацій та їх структуру.
4. Які правові підстави дають право об'єднанням громадян України співробітничати з міжнародними недержавними організаціями?

Література: [1, 2, 3, 9, 32, 33, 34]

ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Конституція України. - К.: Українська правнича фундація, 1996.
2. Про об'єднання громадян: Закон України (з додатками та змінами на 2001 р.) від 16 червня 1992 року № 2460-ХІІ.
3. Про політичні партії України: Закон України // Голос України. - 2001. - 12 трав.
4. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України // Голос України. - 1998. - 23 грудня.
5. Про вибори народних депутатів України": Закон України від 25 березня 2004 р. // Офіційний вісник України. - 2004. - № 14.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із запровадженням державного фінансування політичних партій в Україні: Закон України // Офіційний вісник України. 2003. - № 51. М. І.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення з постатейними матеріалами. - Станом на 01.02.2003. - К.: Юрінком Інтер, 2003.
8. Положення про порядок легалізації об'єднань громадян від, 26.02.1993.
9. Про порядок реєстрації філіалів, відділень, представництв та інших структурних осередків громадських (неурядових) організацій зарубіжних держав в Україні: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 // 36. постанов Кабінету Міністрів України. - 1993. - № 4.

10. Про порядок реєстрації символіки об'єднань громадян: Постанова Кабінету Міністрів від 26 лютого 1993 // 36. постанов Кабінету Міністрів України. - 1993. - № 4.

Додаткова

11. Антонюк З. Щодо питання прав людини в Україні / З. Антонюк, М. Мартинович // Право України. - 2003. - № 11.
12. Адміністративне право України / За ред. Ю.П. Битяка. -Х.: Право, 2001.
13. Всеобщая декларация прав человека (10 декабря 1948 г.) // Юрид. вестник. - 1998. № 4.
14. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення / В.Ф. Сіренко, В.І. Тимошенко, Т.І. Ковальчук. - К.: Логос, 1997,
15. Дейчаківський М. Третій сектор в Україні та організації, що розбудовують його інфраструктуру. - К., 1996.
16. Джек Сміт. Світове громадянське суспільство. Міжнародні громадські рухи // Незалежний культурний часопис. - 2001. - № 21 .
17. Додіна Є.Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні: Дис.... канд. юр. наук / Одеська нац. юр. академія. - О., 2001.
18. Жовніренко П. Діяльність громадських організацій // Соціальна політика і соціальна робота. - 2000. - № 3-4.
19. Конституційно-правовий статус об'єднань громадян в Україні: Навч. посібник. -Х.: Арсіс, 1998.
20. Колодій А. Основи демократії. - К.: Ай Бі, 2001.
21. Колпаков В. Адміністративне право України. - К.: Юрінком Інтер, 2000.
22. Лукьянов Д.В. Правове регулювання джерел фінансування політичних партій. Проблеми законності. - Х.: Нац. юр. акад., 2000.
23. Національні традиції. - К.: Демократичні ініціативи, 2000.
24. Новиков М.М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадянського суспільства: Дис. ... канд. юр. наук / Нац. ун-т внутр. справ. -Х., 2002.
25. Новиков М.М. До проблеми правового компромісу громадянського суспільства в Криму // Вісник ун-ту внутрішніх справ України. -1999. -№ 7.
26. Політичний портрет України. Українське суспільство 1994-97 // Бюл. Фонду „Демократичні ініціативи”. - 1998. - № 20.
27. Сленчук А. Про забезпечення діяльності громадських організацій. - К.: Відродження, 1997.
28. Слинко Т.М. Конституційно-правовий статус об'єднань громадян в Україні: Навч. посібник / Т.М. Слинко, О.Г. Кушніренко. - Х.: Арсіс, 1998.
29. Скочилас Е.Н. Громадська думка про НДО в Україні // Громадські ініціативи. - 2000. - Вип. 5.
30. Томенко М. Довідник політолога. - К.: Політкнига, 1997.

31. Хустудінов О. Громадський рух та його участь у становленні громадянського суспільства в Україні // Вісник У АДУ при Президентові України. - 2001. - № 3.
32. Циганкова Т.М. Міжнародні організації / Т.М. Циганкова, Т.Ф. Гордєєва. - К.: КНЕУ, 2001.
33. Міжнародні організації / За ред. Ю.Г. Козака та В.В. Ковалевського. - К.: ЦУЛ, 2003.
34. Политология: Энциклопед. словарь. - М.: Изд-во Моск. коммер. ун-та, 1993.
35. Красноокий О.А. Сучасні проблеми теорії держави і права: Короткий курс лекцій. - Черкаси: ЧАМ; 2004.
36. Красноокий О.А. Правова держава і дійсність: (Рукопис наукової статті.)
37. Цивільне право України: У 2 кн. - Кн. 1 / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2002.
38. Овсянко Д.М. Адміністративне право. - М.: Юрист, 1996.
39. Красноокий О.А. Розгляд адміністративних справ необхідно впорядкувати: Матеріали Республ. наук. конф. - Черкаси: ЧІУ, 2002.
40. Горшков Д. Політичні партії та місцеві вибори / Д. Горшков, В.М. Кампо, СМ Петренко. - К.: Юрид. книга, 2001.

Д О Д А Т О К

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про об'єднання громадян

Із змінами і доповненнями,
внесеними Законами України
від 11 листопада 1993 року № 3582-ХІІ,
від 18 листопада 1997 року № 642/97-ВР,
від 13 травня 1999 року № 655-ХІV,
від 21 грудня 2000 року № 2171-ІІІ,
від 11 липня 2001 року № 2651-ІІІ,
від 3 квітня 2003 року № 662-ІV,
від 15 травня 2003 року № 762-ІV

Право громадян на свободу об'єднання є невід'ємним правом людини, закріпленим Загальною декларацією прав людини, і гарантується Конституцією та законодавством України. Держава сприяє розвитку політичної та громадської активності, творчої ініціативи громадян і створює рівні умови для діяльності їх об'єднань.

І. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Об'єднання громадян

Об'єднанням громадян є добровільне громадське формування, створене на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод.

Об'єднання громадян, незалежно від назви (рух, конгрес, асоціація, фонд, спілка тощо), відповідно до цього Закону визнається політичною партією або громадською організацією.

Дія цього Закону не поширюється на релігійні, кооперативні організації, об'єднання громадян, що мають основною метою одержання прибутків, комерційні фонди, органи місцевого та регіонального самоврядування (в тому числі ради і комітети мікрорайонів, будинкові, вуличні, квартальні, сільські, селищні комітети), органи громадської самодіяльності (народні дружини, товариські суди тощо), інші об'єднання громадян, порядок створення і діяльності яких визначається відповідним законодавством.

Особливості правового регулювання діяльності профспілок визначаються Законом України про профспілки.

Стаття 2. Політична партія

І юні пiчною партією є об'єднання громадян - прихильників певної .и аль наонаціональної програми суспільного розвитку, які мають головною

мігши учасником, у виробленні державної політики, формуванні органів влади, місцевому та регіональному самоврядуванню і представництву в їх складі.

Стаття 3. Громадська організація

Громадською організацією є об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів.

Стаття 4. Обмеження на створення і діяльність об'єднань громадян

Не підлягають легалізації, а діяльність легалізованих об'єднань громадян забороняється у судовому порядку, коли їх метою є:

- зміна шляхом насильства конституційного ладу і в будь-якій протизаконній формі територіальної цілісності держави;
- підрив безпеки держави у формі ведення діяльності на користь іноземних держав;
- пропаганда війни, насильства чи жорстокості, фашизму та неофашизму;
- розпалювання національної та релігійної ворожнечі;
- створення незаконних воєнізованих формувань;
- обмеження загальновизнаних прав людини.

Забороняється створення і діяльність політичних партій, керівні органи чи структурні осередки яких знаходяться за межами України, а також будь-яких структурних осередків політичних партій в органах виконавчої та судової влади, у Збройних Силах та Державній прикордонній службі України, на державних підприємствах, в установах і організаціях, державних навчальних закладах.

(Частина друга статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законами України від 21.12.2000 р. №2171-ІІІ, від 03.04.2003 р. № 662-ІV)

Стаття 5. Законодавство про об'єднання громадян

Законодавство про об'єднання громадян складається з Конституції України, цього Закону та актів законодавства, прийнятих відповідно до нього,

ІІ. ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА СТАТУС ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН

Стаття 6. Принципи створення та діяльності об'єднань громадян

Об'єднання громадян створюються і діють на основі добровільності, рівноправності їх членів (учасників), самоврядування, законності та гласності. Вони вільні у виборі напрямів своєї діяльності.

Обмеження діяльності об'єднань громадян може встановлюватись тільки Конституцією та законами України.

Всі основні питання діяльності об'єднань громадян повинні вирішуватись на зборах всіх членів або представників членів об'єднання.

Об'єднання громадян повинно регулярно обнародувати свої основні документи, склад керівництва, дані про джерела фінансування та витрати.

Стаття 7. Заборона обмеження прав і свобод громадян у зв'язку з їх належністю або неналежністю до об'єднань громадян

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян. Належність чи неналежність до об'єднання громадян не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання державою будь-яких пільг і переваг.

Вимога про зазначення в офіційних документах щодо членства (участі) у тому чи іншому об'єднанні громадян не допускається, крім випадків, передбачених законами України.

Забороняється відмова у прийнятті або виключення з політичної партії особи в зв'язку з її статтю або національною належністю. Обмеження щодо перебування у політичних партіях окремих категорій громадян встановлюються Конституцією та законами України.

На працівників апарату об'єднань громадян поширюється законодавство про працю, соціальне забезпечення і соціальне страхування.

Стаття 8. Держава та об'єднання громадян

Держава забезпечує додержання прав і законних інтересів об'єднань громадян, легалізованих у порядку, передбаченому цим Законом.

Втручання державних органів та службових осіб у діяльність об'єднань громадян, так само як і втручання об'єднань громадян у діяльність державних органів, службових осіб та у діяльність інших об'єднань громадян, не допускається, крім випадків, передбачених Законом.

Верховна Рада України встановлює пільги щодо оподаткування доходів по окремих видах господарської або іншої комерційної діяльності об'єднань громадян, створених ними установ та організацій, заснованих підприємств, максимальні розміри окремих та загальних річних пожертвувань на користь політичних партій, затверджує перелік всеукраїнських громадських організацій, яким держава надає матеріальну допомогу.

Стаття 9. Статус об'єднань громадян

Об'єднання громадян України утворюються і діють з всеукраїнським, місцевим та міжнародним статусом.

До всеукраїнських об'єднань громадян належать об'єднання, діяльність яких поширюється на територію всієї України і які мають місцеві осередки у більшості її областей.

До місцевих об'єднань належать усі діючі, дія яких поширюється на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці або регіону Територія діяльності самостійно визначається об'єднанням громадян.

Громадська організація є міжнародною, якщо її діяльність поширюється на територію України і хоча б однієї іншої держави.

Політичні партії в Україні утворюються і діють тільки з всеукраїнським статусом.

Стаття 10. Спілки об'єднань громадян

Об'єднання громадян мають право на добровільних засадах засновувати або вступати між собою в спілки (союзи, асоціації тощо), утворювати блоки та коаліції, укладати між собою угоди про співробітництво і взаємодопомогу.

Створення і легалізація спілок об'єднань громадян, порядок їх діяльності та ліквідації здійснюються відповідно до цього Закону.

ІІІ. ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН

Стаття 11. Засновники об'єднань громадян

Політичні партії створюються за ініціативою громадян України, які досягли 18 років, не обмежені судом у дієздатності і не тримаються в місцях позбавлення волі.

Засновниками громадських організацій можуть бути громадяни України, громадяни інших держав, особи без громадянства, які досягли 18 років, а молодіжних та дитячих організацій - 15-річного віку.

Рішення про заснування об'єднань громадян приймаються установчим з'їздом (конференцією) або загальними зборами.

Засновниками спілок об'єднань громадян є об'єднання громадян.

Стаття 12. Членство в об'єднаннях громадян

Членами політичних партій можуть бути тільки громадяни України, які досягли 18-річного віку.

Членами громадських організацій, крім молодіжних та дитячих, можуть бути особи, які досягли 14 років. Вік членів молодіжних та дитячих громадських організацій визначається їх статутами в межах, встановлених законами України.

(Частина друга статті 12 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 13.05.99 р. № 655-XIV)

Громадські організації можуть не мати фіксованого індивідуального членства.

У діяльності громадських організацій у випадках, передбачених їх статутами, можуть брати участь колективні члени.

Стаття 12. Назва об'єднання громадян

Назва об'єднання громадян визначається рішенням установчого з'їзду (конференції) або загальними зборами об'єднання громадян.

Назва об'єднання громадян повинна складатися з двох частин - загальної та індивідуальної. Загальна назва (партія, рух, конгрес, союз, спілка, об'єднання, фонд, фундація, асоціація, товариство тощо) може бути однаковою у різних об'єднань громадян. Індивідуальна назва об'єднання громадян є обов'язковою і повинна бути суттєво відмінною від індивідуальних назв зареєстрованих в установленому порядку об'єднань громадян з такою ж загальною назвою.

Об'єднання громадян поряд з повною назвою може мати скорочену назву, яка фіксується в установчих та статутних документах об'єднання громадян (рішенні установчого органу, статуті, положенні).

Об'єднання громадян, зареєстроване у встановленому порядку, має виключне право на використання своєї назви. Використання назви об'єднання громадян фізичними та юридичними особами, які не належать до об'єднання громадян, для цілей, не пов'язаних з діяльністю цього об'єднання, забороняється.

(Закон доповнено статтею 12¹ згідно із
Законом України від 11.07.2001 р. № 2651-III)

Стаття 13. Статутні документи об'єднань громадян

Об'єднання громадян діє на основі статуту або положення (далі - статутний документ).

Статутний документ об'єднання громадян повинен містити:

- 1) назву об'єднання громадян (повну, а також скорочену відповідно до частини третьої статті 12¹ цього Закону), його статус та юридичну адресу;
- 2) мету та завдання об'єднання громадян;
- 3) умови і порядок прийому в члени об'єднання громадян, вибуття з нього;
- 4) права і обов'язки членів (учасників) об'єднання;
- 5) порядок утворення і діяльності статутних органів об'єднання, місцевих осередків та їх повноваження;
- 6) джерела надходження і порядок використання коштів та іншого майна об'єднання, порядок звітності, контролю, здійснення господарської та іншої комерційної діяльності, необхідної для виконання статутних завдань;
- 7) порядок внесення змін і доповнень до статутного документа об'єднання;
- Х) порядок припинення діяльності об'єднання і вирішення майнових питань, пов'язаних з його ліквідацією.

У статутному документі можуть бути передбачені інші положення, що і юсуються особливостей створення і діяльності об'єднання громадян.

Статутний документ об'єднання громадян не повинен суперечити законодавству України.

(Стаття 13 у редакції Закону України від 11.07.2001 р. №2651-111)

Стаття 14. Легалізація об'єднань громадян

Легалізація (офіційне визнання) об'єднань громадян є обов'язковою і здійснюється шляхом їх реєстрації або повідомлення про заснування. Діяльність об'єднань громадян, які не легалізовані або примусово розпущені за рішенням суду, є протизаконною.

У разі реєстрації об'єднання громадян набуває статус юридичної особи.

Політичні партії та міжнародні громадські організації підлягають обов'язковій реєстрації Міністерством юстиції України.

Легалізація громадської організації здійснюється відповідно Міністерством юстиції України, місцевими органами державної виконавчої влади, виконавчими комітетами сільських, селищних, міських Рад народних депутатів.

У разі, коли діяльність місцевої громадської організації поширюється на територію двох і більше адміністративно-територіальних одиниць, її легалізація здійснюється відповідним вищим органом.

Місцевими органами державної виконавчої влади, виконавчим комітетом сільської, селищної, міської Ради народних депутатів реєструються в обов'язковому порядку місцеві осередки зареєстрованих всеукраїнських та міжнародних об'єднань громадян, якщо така реєстрація передбачена статутними документами цих об'єднань.

Про легалізацію (офіційне визнання) об'єднання громадян легалізуючий орган повідомляє у засобах масової інформації.

(Стаття 14 в редакції Закону України від 11.11.93 р. № 3582-ХІІ)

Стаття 15. Реєстрація об'єднань громадян

Для реєстрації об'єднань громадян його засновники подають заяву. Заява про реєстрацію політичної партії повинна бути підтримана підписами не менш як однієї тисячі громадян України, які мають виборче право.

До заяви додаються статут (положення), протокол установчого з'їзду (конференції) або загальних зборів, відомості про склад керівництва центральних статутних органів, дані про місцеві осередки, документи про сплату реєстраційного збору, крім випадків, коли громадська організація звільняється від сплати реєстраційного збору відповідно до законів України. Політичні партії подають також свої програмні документи.

(Частина друга статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом України від 13.05.99 р. № 655-ХІV)

Заява про реєстрацію розглядається в двомісячний строк з дня надходження документів. У необхідних випадках орган, який здійснює реєстрацію, проводить перевірку відомостей, зазначених у поданих документах. Рішення про реєстрацію або відмову в ній заявнику повідомляється письмово в 10-денний строк.

При розгляді питання про реєстрацію можуть бути присутніми представники об'єднання громадян.

Про зміни, що сталися в статутних документах, об'єднання громадян повідомляє в 5-денний строк в реєструючий орган.

Перереєстрація об'єднання громадян здійснюється відповідно до цього Закону.

Органи, що здійснюють реєстрацію об'єднань громадян, ведуть реєстр цих об'єднань.

Розмір реєстраційного збору встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 16. Відмова у реєстрації

У реєстрації об'єднанню громадян може бути відмовлено, якщо його назва, статутний або інші документи, подані для реєстрації об'єднання, суперечать вимогам законодавства України.

(Частина перша статті 16 у редакції
Закону України від 11.07.2001 р. № 2651-III)

Рішення про відмову у реєстрації повинно містити підстави такої відмови. Це рішення може бути оскаржено у судовому порядку.

Про відмову у реєстрації об'єднання громадян реєструючий орган повідомляє у засобах масової інформації.

(Стаття 16 із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 11.11.93 р. № 3582-ХІ)

Стаття 17. Повідомлення про заснування

Громадські організації, їх спілки можуть легалізувати своє заснування шляхом письмового повідомлення відповідно Міністерству юстиції України, місцевим органам державної виконавчої влади, виконавчим комітетам сільських, селищних, міських Рад народних депутатів.

Стаття 18. Символіка об'єднання громадян

Об'єднання громадян можуть використовувати власну символіку.

Символіка об'єднання громадян затверджується відповідно до його статуту.

Символіка політичних партій не повинна відтворювати державні чи релігійні символи.

Символіка об'єднання громадян підлягає державній реєстрації у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Стаття 19. Припинення діяльності об'єднання громадян

Припинення діяльності об'єднання громадян може бути проведено шляхом його реорганізації або ліквідації (саморозпуску, примусового розпуску).

Реорганізація об'єднання громадян здійснюється відповідно до його статуту. Реєстрація новоствореного об'єднання здійснюється у порядку, встановленому цим Законом.

Ліквідація об'єднання громадян здійснюється на підставі статуту або рішення суду.

IV. ПРАВА ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН, ГОСПОДАРСЬКА ТА ІНША КОМЕРЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Стаття 20. Права зареєстрованих об'єднань громадян

Для здійснення цілей і завдань, визначених у статутних документах, зареєстровані об'єднання громадян користуються правом:

- виступати учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права;
- представляти і захищати свої законні інтереси та законні інтереси своїх членів (учасників) у державних та громадських органах;
- брати участь у політичній діяльності, проводити масові заходи (збори, мітинги, демонстрації тощо);
- ідейно, організаційно та матеріально підтримувати інші об'єднання громадян, надавати допомогу в їх створенні;
- створювати установи та організації;
- одержувати від органів державної влади і управління та органів місцевого самоврядування інформацію, необхідну для реалізації своїх цілей і завдань;
- вносити пропозиції до органів влади і управління;
- розповсюджувати інформацію і пропагувати свої ідеї та цілі;
- засновувати засоби масової інформації.

Громадські організації мають право засновувати підприємства, необхідні для виконання статутних цілей.

У порядку, передбаченому законодавством, політичні партії також мають право:

- брати участь у виробленні державної політики;
- брати участь у формуванні органів влади, представництва в їх складі;
- доступу під час виборчої кампанії до державних засобів масової інформації.

Об'єднання громадян користуються іншими правами, передбаченими законами України.

Стаття 21. Власність об'єднань громадян

Об'єднання громадян може мати у власності кошти та інше майно, необхідне для здійснення його статутної діяльності.

Об'єднання громадян набуває право власності на кошти та інше майно, передане йому засновниками, членами (учасниками) або державою, набуте від вступних та членських внесків, пожертвуване громадянами, підприємствами, установами та організаціями, а також на майно, придбане за рахунок власних коштів чи на інших підставах, не заборонених законом.

Політичні партії також мають право на майно, придбане від продажу суспільно-політичної літератури, інших агітаційно-пропагандистських матеріалів, виробів з власною символікою, проведення фестивалів, свят, виставок, лекцій, інших політичних заходів.

Громадські організації також мають право на майно та кошти, придбані в результаті господарської та іншої комерційної діяльності створених ними госпрозрахункових установ та організацій, заснованих підприємств.

Кошти та інше майно об'єднань громадян, у тому числі тих, що ліквідуються, не може перерозподілятися між їх членами і використовується для виконання статутних завдань або на благодійні цілі, а у випадках, передбачених законодавчими актами, за рішенням суду спрямовується в доход держави.

Стаття 22. Обмеження щодо одержання коштів та іншого майна політичними партіями, їх установами та організаціями

Політичним партіям, їх установам та організаціям забороняється прямо або опосередковано одержувати кошти та інше майно від:

- іноземних держав та організацій, міжнародних організацій, іноземних громадян та осіб без громадянства;
- державних органів, державних підприємств, установ та організацій, крім випадків, передбачених законами України;
- підприємств, створених на основі змішаної форми власності, якщо участь держави або іноземного учасника в них перевищує 20 відсотків;
- нелегалізованих об'єднань громадян;
- анонімних пожертувачів.

Політичні партії не мають права одержувати доходи від акцій та інших цінних паперів, їм забороняється мати рахунки в іноземних банках та зберігати в них коштовності.

Політичні партії зобов'язані щороку публікувати свої бюджети для загального відома.

Стаття 23. Здійснення права власності

Право власності об'єднань громадян реалізують їх вищі статутні органи управління (загальні збори, конференції, з'їзди тощо) в порядку, передбаченому законодавством України та статутними документами.

Окремі функції щодо господарського управління майном може бути покладено вищими статутними органами управління на створювані ними органи, місцеві осередки або передано спілкам об'єднань громадян.

Стаття 24. Господарська та інша комерційна діяльність

З метою виконання статутних завдань і цілей зареєстровані об'єднання громадян можуть здійснювати необхідну господарську та іншу комерційну діяльність шляхом створення госпрозрахункових установ і організацій із статусом юридичної особи, заснування підприємств в порядку, встановленому законодавством.

Політичні партії, створювані ними установи і організації не мають права засновувати підприємства, крім засобів масової інформації, та займатись господарською та іншою комерційною діяльністю, за винятком продажу суспільно-політичної літератури, інших пропагандистсько-агітаційних матеріалів, виробів із власною символікою, проведення фестивалів, свят, виставок, лекцій, інших суспільно-політичних заходів.

Об'єднання громадян, створені ними установи та організації зобов'язані вести оперативний та бухгалтерський облік, статистичну звітність, зареєструватись в органах державної* податкової інспекції та вносити до бюджету платежі у порядку і розмірах, передбачених законодавством.

V. НАГЛЯД ТА КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття 25. Державний нагляд та контроль за діяльністю об'єднань громадян

Державний контроль за діяльністю об'єднань громадян здійснюється державними органами у порядку, передбаченому законодавством України.

Органи, що проводять легалізацію об'єднань громадян, здійснюють контроль за додержанням ними положень статуту. Представники цих органів мають право бути присутніми на заходах, що проводяться об'єднаннями громадян, вимагати необхідні документи, одержувати пояснення.

Нагляд за виконанням та додержанням законності об'єднаннями громадян здійснюють органи прокуратури.

Контроль за джерелами та розмірами надходжень, сплатою податків об'єднаннями громадян здійснюють відповідно фінансові органи та органи державної податкової інспекції.

Стаття 26. Порядок здійснення фінансового контролю

Об'єднання громадян у встановленому порядку подають фінансовим органам декларації про свої доходи та витрати.

Щорічно на підставі фінансових декларацій у газеті "Голос України" публікуються списки осіб, пожертвування яких на користь політичних партій перевищують розмір, що визначається Верховною Радою України.

Спеціальна комісія Верховної Ради України, до складу якої входять депутати - представники усіх представлених у парламенті політичних партій, розглядає їх фінансову діяльність за рік і доповідає свої висновки на пленарному засіданні Верховної Ради України.

У разі порушень фінансової дисципліни політична партія несе відповідальність згідно з законодавством. Незаконні надходження вилучаються за рішенням суду у порядку, встановленому законом, і зараховуються до Державного бюджету України.

(Частина четверта статті 26 в редакції
Закону України від 18.11.97 р. № 642/97-ВР)

Стаття 27. Відповідальність за порушення законодавства

Посадові особи легалізуючих органів об'єднань громадян та громадяни за порушення законодавства про об'єднання громадян несуть дисциплінарну, цивільно-правову, адміністративну або кримінальну відповідальність.

Об'єднання громадян несуть відповідальність, передбачену цим Законом та іншими законодавчими актами України.

Керівництво об'єднанням громадян, яке не легалізувалося у встановленому законом порядку чи якому відмовлено у легалізації, або яке примусово розпущене за рішенням суду, але продовжує діяти, а так само участь у діяльності таких об'єднань тягнуть за собою адміністративну або кримінальну відповідальність.

(Стаття 27 із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 11.11.93 р. № 3582-ХІІ)

Стаття 28. Види стягнення

За порушення законодавства до об'єднання громадян можуть бути застосовані такі стягнення:

- попередження;
- штраф;
- тимчасова заборона (зупинення) окремих видів діяльності;
- тимчасова заборона (зупинення) діяльності;
- примусовий розпуск (ліквідація).

Стаття 29. Попередження

При вчиненні об'єднанням громадян правопорушення, яке не тягне за собою обов'язкового застосування іншого виду стягнення, передбаченого цим Законом, відповідний легалізуючий орган виносить письмове попередження.

Стаття 30. Штраф

У разі грубого або систематичного вчинення правопорушень за поданням легалізуючого органу або прокурора на об'єднання громадян може бути накладено штраф у судовому порядку.

Стаття 31. Тимчасова заборона (зупинення) окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян

З метою припинення незаконної діяльності об'єднання громадян за поданням легалізуючого органу або прокурора суд може тимчасово заборонити окремі види діяльності або тимчасово заборонити діяльність об'єднання громадян на строк до трьох місяців.

Тимчасова заборона окремих видів діяльності об'єднання громадян може здійснюватись шляхом встановлення заборони на проведення масових заходів (зборів, мітингів, демонстрацій тощо), здійснення видавничої діяльності, проведення банківських операцій, операцій з матеріальними цінностями тощо.

За поданням органу, який звертався до суду щодо тимчасової заборони окремих видів або всієї діяльності об'єднання громадян, суд може продовжити цей термін. При цьому загальний термін тимчасової заборони не повинен перевищувати шість місяців.

При усуненні причин, що стали підставою для тимчасової заборони, за клопотанням об'єднання громадян його діяльність може бути відновлена судом у повному обсязі.

Стаття 32. Примусовий розпуск (ліквідація) об'єднання громадян

За поданням легалізуючого органу або прокурора рішенням суду об'єднання громадян примусово розпускається (ліквідується) у випадках:

- 1) вчинення дій, передбачених статтею 4 цього Закону;
- 2) систематичного або грубого порушення вимог статті 22 цього Закону.;
- 3) продовження протиправної діяльності після накладення стягнень, передбачених цим Законом;
- 4) зменшення кількості членів політичної партії до числа, коли вона не визнається як така.

Суд одночасно вирішує питання про припинення випуску друкованого засобу масової інформації об'єднання громадян, яке примусово розпускається.

Про примусовий розпуск (ліквідацію) об'єднання громадян реєструючий орган протягом п'ятнадцяти днів після набрання рішенням суду законної сили повідомляє у засобах масової інформації.

Рішення про примусовий розпуск всеукраїнських та міжнародних громадських організацій на території України приймається судом.

(Частина четверта статті 32 у редакції
Закону України від 15.05.2003 р. № 762-IV)

(Стаття 32 із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 11.11.93 р. № 3582-XII)

VI. МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН. МІЖНАРОДНІ ОБ'ЄДНАННЯ ГРОМАДЯН

Стаття 33, Міжнародні зв'язки об'єднань громадян

Громадські організації, їх спілки відповідно до своїх статутів можуть засновувати або вступати в міжнародні громадські (неурядові) організації, утворювати міжнародні спілки об'єднань громадян, підтримувати прямі міжнародні контакти і зв'язки, укладати відповідні угоди, а також брати участь у здійсненні заходів, що не суперечать міжнародним зобов'язанням України.

Політичні партії мають право засновувати або вступати в міжнародні спілки, статутами яких передбачено створення лише консультативних або координуючих центральних органів.

Стаття 34. Міжнародні громадські організації* Філіали іноземних громадських організацій

Міжнародні громадські організації, філіали, відділення, представництва, інші структурні осередки громадських (неурядових) організацій іноземних держав на території України діють відповідно до цього Закону, інших законодавчих актів України.

Легалізована громадська організація, що виступила засновником, стала членом міжнародної організації або іншим шляхом поширила свою діяльність на територію іноземної держави, зобов'язана в місячний строк подати необхідні документи для реєстрації в Міністерстві юстиції України як міжнародна, якщо інше не передбачено законами України.

(Частина друга етапі 34 із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.99 р. № 655-XIV)

Порядок реєстрації філіалів та інших структурних осередків громадських організацій іноземних держав встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Президент України

Л. Кравчук

м. Київ
16 червня 1992 року
№ 2460-ХН

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про політичні партії в Україні

(З 1 січня 2005 року до цього Закону будуть внесені зміни згідно із Законом України від 27 листопада 2003 року № 1349-IV)

(З 1 жовтня 2005 року до цього Закону будуть внесені зміни згідно із Законом України від 25 березня 2004 року № 1665-IV)

Розділ I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Право громадян на об'єднання в політичні партії

Право громадян на свободу об'єднання у політичні партії для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів визначається і гарантується Конституцією України. Встановлення обмежень цього права допускається відповідно до Конституції України в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей, а також в інших випадках, передбачених Конституцією України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в політичну партію або обмежений у праві добровільного виходу з політичної партії.

Належність чи неналежність до політичної партії не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання будь-яких пільг і переваг.

Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно Конституцією та законами України.

Стаття 2. Поняття політичної партії

Політична партія - це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян - прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах.

Стаття 3. Правова основа і регламентація діяльності політичних партій

Політичні партії провадять свою діяльність відповідно до Конституції України, цього Закону, а також інших законів України та згідно із партійним статутом, прийнятим у визначеному цим Законом порядку.

Політичні партії в Україні створюються і діють тільки із всеукраїнським статусом.

Стаття 4. Гарантії діяльності політичних партій

Політичні партії є рівними перед законом.

Органам державної влади, органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам заборонено виокремлювати у своєму ставленні певні політичні партії чи надавати їм привілеї, а також сприяти політичним партіям, якщо інше не передбачено законом, у провадженні їх діяльності.

Втручання з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування або їх посадових осіб у створення і внутрішню діяльність політичних партій та їх місцевих осередків забороняється, за винятком випадків, передбачених цим Законом.

Стаття 5. Обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій

Утворення і діяльність політичних партій забороняється, якщо їх програмні цілі або дії спрямовані на:

- 1) ліквідацію незалежності України;
- 2) зміну конституційного ладу насильницьким шляхом;
- 3) порушення суверенітету і територіальної цілісності України;
- 4) підлив безпеки держави;
- 5) незаконне захоплення державної влади;
- 6) пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової чи релігійної ворожнечі;
- 7) посягання на права і свободи людини;
- 8) посягання на здоров'я населення.

Політичні партії не можуть мати воєнізованих формувань.

Діяльність політичної партії може бути заборонена лише за рішенням суду. У першій інстанції справу про заборону політичної партії розглядає Верховний Суд України.

Розділ II. ЧЛЕНСТВО В ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЯХ ТА ЇХ УТВОРЕННЯ

Стаття 6. Членство в політичних партіях та його обмеження

Членом політичної партії може бути лише громадянин України, який відповідно до Конституції України має право голосу на виборах.

Громадянин України може перебувати одночасно лише в одній політичній партії.

Членами політичних партій не можуть бути:

- 1) судді;
- 2) працівники прокуратури;
- 3) працівники органів внутрішніх справ;
- 4) співробітники Служби безпеки України;
- 5) військовослужбовці.

На час перебування на зазначених посадах або службі члени політичної партії зупиняють членство в цій партії.

Порядок вступу до політичної партії, зупинення та припинення членства в ній визначається статутом політичної партії.

Членство в політичній партії є фіксованим. Обов'язковою умовою фіксації членства в політичній партії є наявність заяви громадянина України, поданої до статутного органу політичної партії, про бажання стати членом цієї партії.

Форма фіксації членства в політичній партії визначається статутом політичної партії.

Не допускається створення і діяльність структурних осередків політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних установах і організаціях.

Стаття 7. Програма політичної партії

Політичні партії повинні мати програму. Програма політичної партії є викладом цілей та завдань цієї партії, а також шляхів їх досягнення.

Стаття 8. Статут політичної партії

Політичні партії повинні мати статут. Статут політичної партії має містити такі відомості:

- 1) назву політичної партії;
- 2) перелік статутних органів політичної партії, порядок їх утворення, їхні повноваження і термін цих повноважень;
- 3) порядок вступу до політичної партії, зупинення та припинення членства в ній;
- 4) права та обов'язки членів політичної партії, підстави припинення чи зупинення членства в політичній партії;
- 5) порядок створення, загальну структуру та повноваження обласних, міських, районних організацій політичної партії та її первинних осередків;
- 6) порядок внесення змін та доповнень до статуту і програми політичної партії;
- 7) порядок скликання та проведення партійних з'їздів, конференцій, зборів та інших представницьких органів політичної партії;
- 8) джерела матеріальних, у тому числі фінансових, надходжень та порядок здійснення витрат політичної партії;
- 9) порядок ліквідації (саморозпуску), реорганізації політичної партії, використання її коштів та іншого майна, що залишилися після її ліквідації (саморозпуску).

Стаття 9. Назва та символіка політичної партії

Назва політичної партії, її символіка не повинні збігатися з назвою чи символікою іншої (зареєстрованої) політичної партії.

Забороняється буквальне відтворення у символіці політичної партії державних символів України, використання символів іноземних держав.

Політична партія може мати партійну символіку, до якої належать партійний гімн, прапор, розпізнавальний знак, девіз. Символіка політичної партії підлягає державній реєстрації Міністерством юстиції України у порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

Обласні, міські, районні організації, первинні осередки політичної партії та інші структурні утворення, передбачені статутом партії, використовують назву політичної партії з доповненнями, які визначають їх місце в організаційній структурі політичної партії.

Стаття 10. Створення політичної партії

Рішення Про створення політичної партії приймається на її установчому з'їзді (конференції, Зборах). Це рішення має бути підтримано підписами не менше десяти тисяч громадян України, які відповідно до Конституції України мають право голосу на виборах, зібраними не менш як у двох третинах районів не менш як двох третин областей України, міст Києва і Севастополя та не менш як у двох третинах районів Автономної Республіки Крим.

На установчому з'їзді (конференції, зборах) політичної партії затверджуються статут і програма політичної партії, обираються її керівні і контрольно-ревізійні органи.

Діяльність політичної партії може здійснюватися лише після її реєстрації. Не допускається діяльність незареєстрованих політичних партій.

Розділ ІІІ РЕЄСТРАЦІЯ ТА ПРАВА ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Стаття 11. Реєстрація політичних партій

Реєстрацію політичних партій здійснює Міністерство юстиції України.

Для реєстрації політичної партії до Міністерства юстиції України разом з заявою подаються:

- 1) статут і програма політичної партії;
- 2) протокол установчого з'їзду (конференції, зборів) політичної партії із зазначенням дати і місця його проведення, кількості учасників, які проголосували за створення політичної партії;
- 3) підписи громадян України, зібрані відповідно до вимог цього Закону на підтримку рішення про створення політичної партії та засвідчені особами, які збирали підписи;
- 4) відомості про склад керівних органів політичної партії;
- 5) платіжний документ, що посвідчує внесення реєстраційного збору;
- 6) назва та адреса банківської установи, в якій політична партія відкриватиме рахунки.

Міністерство юстиції України здійснює реєстрацію політичної партії після перевірки поданих матеріалів.

Після реєстрації політична партія набуває статусу юридичної особи.

Розмір реєстраційного збору встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Політична партія протягом шести місяців з дня реєстрації забезпечує утворення та реєстрацію в порядку, встановленому цим Законом, своїх обласних, міських, районних організацій у більшості областей України, містах Києві, Севастополі та в Автономній Республіці Крим.

Реєстрація обласних, міських і районних організацій або інших структурних утворень, передбачених статутом партії, здійснюється відповідними органами юстиції Міністерства юстиції України, якщо інший порядок не передбачений законом, лише після реєстрації політичної партії Міністерством юстиції України. Після реєстрації обласних, міських та районних організацій політичних партій вони можуть набувати статусу юридичної особи, якщо це передбачено статутом партії.

Органи, що здійснюють реєстрацію політичних партій та їх обласних, міських, районних організацій або інших структурних утворень, передбачених статутом партії, ведуть відповідні реєстри. Форму реєстрів затверджує Міністерство юстиції України.

Міністерство юстиції України, його відповідні органи після реєстрації видають політичній партії, обласній, міській, районній організації партії або іншим структурним утворенням, передбаченим статутом партії, реєстраційне свідоцтво встановленого Кабінетом Міністрів України зразка.

Політична партія щорічно інформує Міністерство юстиції України про обласні, міські, районні організації партії або інші структурні утворення, передбачені статутом партії. Політична партія також інформує Міністерство юстиції України про зміни назви, програми, статуту, керівних органів партії, їх адреси та місцезнаходження у тижневий сірок після прийняття рішень з цих питань.

Міністерство юстиції України оприлюднює щорічно список зареєстрованих політичних партій, їх юридичні адреси.

Протягом 30 днів з моменту надходження документів, зазначених у пунктах 1 - 6 цієї статті, Міністерство юстиції України приймає рішення про реєстрацію або відмову у реєстрації політичної партії. Цей строк може бути продовжений Міністерством юстиції України у разі потреби, але не більше ніж на 15 днів.

У реєстрації політичної партії може бути відмовлено, якщо документи, подані для реєстрації політичної партії, не відповідають Конституції, цьому та іншим законам України.

Реєструючі органи, зазначені у частині п'ятій цієї статті, приймають рішення про реєстрацію обласних, міських, районних організацій або інших структурних утворень політичної партії, передбачених статутом партії, протягом 10 днів

з дня надходження письмової заяви від них, завіреної керівним органом політичної партії,

До заяви додаються:

- копія статуту політичної партії;
- протокол установчих зборів або конференції, на яких було утворено обласну, міську, районну організацію або інше структурне утворення політичної партії.

У разі відмови в реєстрації Міністерство юстиції України та його органи юстиції повинні надати заявникові своє письмове вмотивоване рішення.

Рішення Міністерства юстиції України чи його органу юстиції щодо реєстрації або неприйняття будь-якого рішення з цього питання може бути оскаржене до суду.

Відмова у реєстрації не є перешкодою у повторному зверненні про реєстрацію.

Стаття 12. Права політичних партій

Політичні партії мають право:

- 1) вільно провадити свою діяльність у межах, передбачених Конституцією України, цим Законом та іншими законами України;
- 2) брати участь у виборах Президента України, до Верховної Ради України, до інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у порядку, встановленому відповідними законами України;
- 3) використовувати державні засоби масової інформації, а також засновувати власні засоби масової інформації, як передбачено відповідними законами України;
- 4) підтримувати міжнародні зв'язки з політичними партіями, громадськими організаціями інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями, засновувати (вступати між собою у) міжнародні спілки з додержанням вимог цього Закону;
- 5) ідейно, організаційно та матеріально підтримувати молодіжні, жіночі та інші об'єднання громадян, подавати допомогу у їх створенні.

Політичним партіям гарантується свобода опозиційної діяльності, у тому числі:

- можливість викладати публічно і обстоювати свою позицію з питань державного і суспільного життя;
- брати участь в обговоренні та оприлюднювати і обґрунтовувати критичну оцінку дій і рішень органів влади, використовуючи для цього державні і недержавні засоби масової інформації в порядку, встановленому законом;
- вносити до органів державної влади України та органів місцевого самоврядування пропозиції, які обов'язкові для розгляду відповідними органами в установленому порядку.

Стаття 13. Міжнародна діяльність політичних партій

Політичні партії можуть підтримувати зв'язки з політичними партіями, громадськими організаціями інших держав, міжнародними і міжурядовими організаціями, укладати угоди про співробітництво і здійснювати інші заходи, які не суперечать законам і міжнародним угодам України. Політичні партії не можуть укладати угоди, які ставлять політичну партію в підпорядковане або залежне становище щодо будь-якої іншої іноземної організації чи політичної партії.

Політичні партії можуть засновувати міжнародні спілки чи вступати до таких спілок, статутами яких передбачено створення лише консультативних або координаційних центральних органів.

Розділ IV. КОШТИ ТА ІНШЕ МАЙНО ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Стаття 14. Кошти та інше майно політичних партій

Держава гарантує політичним партіям право на кошти та інше майно для здійснення своїх статутних завдань.

Політичні партії є неприбутковими організаціями.

Політичні партії для здійснення своїх статутних завдань мають право на власне рухоме і нерухоме майно, кошти, обладнання, транспорт, інші засоби, набуття яких не забороняється законами України. Політичні партії можуть орендувати необхідне рухоме та нерухоме майно.

Стаття 15. Обмеження у фінансуванні політичних партій

Не допускається фінансування політичних партій:

- 1) органами державної влади та органами місцевого самоврядування, крім випадків, зазначених законом;
- 2) державними та комунальними підприємствами, установами і організаціями, а також підприємствами, установами і організаціями, у майні яких є частки (паї, акції), що є державною чи комунальною власністю, або які належать нерезидентам;
- 3) іноземними державами та їх громадянами, підприємствами, установами, організаціями;
- 4) благодійними та релігійними об'єднаннями та організаціями;
- 5) анонімними особами або під псевдонімом;
- 6) політичними партіями, що не входять до виборчого блоку політичних партій.

Інформація про надходження на рахунок політичної партії коштів, заборонених цим Законом, доводиться відповідною банківською установою до відома Міністерства юстиції України.

Кошти, що надійшли політичним партіям з порушенням вимог, передбачених цим Законом, перераховуються політичними партіями до Державного бюджету України або стягуються в доход держави у судовому порядку.

Стаття 16. Здійснення повноважень власника щодо майна, яке є власністю політичної партії

Повноваження власника щодо майна, в тому числі коштів, що є власністю політичної партії, здійснюються відповідно до законодавства України в порядку, передбаченому статутом політичної партії.

Стаття 17. Фінансова звітність політичної партії

Політична партія зобов'язана щорічно опубліковувати в загальнодержавному засобі масової інформації фінансовий звіт про доходи і видатки, а також звіт про майно політичної партії.

Політичні партії ведуть бухгалтерську звітність у встановленому порядку.

Розділ V. ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ

Стаття 18. Органи, що здійснюють державний контроль за діяльністю політичних партій

Державний контроль за діяльністю політичних партій здійснюють:

- 1) Міністерство юстиції України - за додержанням політичною партією вимог Конституції та законів України, а також статуту політичної партії;
- 2) Центральна виборча комісія та окружні виборчі комісії - за додержанням політичною партією порядку участі політичних партій у виборчому процесі.

Політичні партії зобов'язані подавати на вимогу контролюючих органів необхідні документи та пояснення.

Рішення контролюючих органів можуть бути оскаржені у встановленому законом порядку.

Стаття 19. Заходи, які можуть вживатися до політичних партій

У разі порушення політичними партіями Конституції України, цього та інших законів України до них можуть бути вжиті такі заходи:

- !) попередження про недопущення незаконної діяльності;
- ?) заборона політичної партії.

Стаття 20. Попередження про недопущення незаконної діяльності

В разі публічного оголошення керівними органами політичної партії наміру вчинити політичною партією дій, за які законами України передбачена юридична відповідальність, відповідні органи, до відання яких належить

контроль за діяльністю політичних партій, видають приписи про недопущення протиправних вчинків.

Якщо вчинені політичною партією дії не тягнуть за собою іншого виду відповідальності, відповідними контролюючими органами видається припис про усунення допущених правопорушень.

Керівництво політичної партії зобов'язане невідкладно усунути порушення законодавства України, що стали підставою для винесення попередження, і в п'ятиденний строк повідомити про вжиті заходи органу, який виніс попередження.

Стаття 21. Заборона політичної партії

Політична партія може бути за поданням Міністерства юстиції України чи Генерального прокурора України заборонена в судовому порядку у випадку порушення вимог щодо створення і діяльності політичних партій, встановлених Конституцією України, цим та іншими законами України.

Заборона діяльності політичної партії тягне за собою припинення діяльності політичної партії, розпуск керівних органів, обласних, міських, районних організацій політичних партій, її первинних осередків та інших структурних утворень, передбачених статутом партії, припинення членства в політичній партії.

Стаття 22. Відповідальність посадових осіб і громадян за порушення законодавства про політичні партії

За порушення цього Закону посадові особи і громадяни, причетні до:

- 1) створення, організації діяльності та участі в діяльності незареєстрованих політичних партій;
- 2) обмеження в правах чи переслідування громадян у зв'язку з належністю чи неналежністю до політичних партій;
- 3) необґрунтованої відмови в реєстрації політичної партії;
- 4) надання політичній партії будь-яких переваг чи обмеження передбачених законом прав політичної партії та її членів;
- 5) порушення закону при використанні символіки політичної партії;
- 6) заподіяння матеріальної чи моральної шкоди політичній партії;
- 7) утворення воєнізованих формувань;
- 8) участі у діяльності забороненої політичної партії або інших передбачених чинним законодавством порушень, - притягаються до дисциплінарної, адміністративної, цивільної або кримінальної відповідальності згідно з законами України.

Стаття 23. Припинення діяльності політичної партії

Політичні партії припиняють свою діяльність шляхом реорганізації чи ліквідації (саморозпуску) або в разі заборони її діяльності чи анулювання

реєстраційного свідоцтва в порядку, встановленому цим та іншими законами України.

Рішення про реорганізацію чи саморозпуск приймається з'їздом (конференцією) політичної партії відповідно до статуту політичної партії. Одночасно з прийняттям такого рішення з'їзд (конференція) політичної партії приймає рішення про використання майна та коштів політичної партії на статутні чи благодійні цілі.

Стаття 24. Анулювання реєстраційного свідоцтва

У разі невиконання політичною партією вимоги частини шостої статті 11 цього Закону, виявлення протягом трьох років з дня реєстрації політичної партії недостовірних відомостей у поданих на реєстрацію документах, невисування політичною партією своїх кандидатів по виборах Президента України та виборах народних депутатів України протягом десяти років орган, який зареєстрував політичну партію, має звернутися до Верховного Суду України з поданням про анулювання реєстраційного свідоцтва. Інші підстави для анулювання реєстраційного свідоцтва не допускаються.

Рішення Верховного Суду України про анулювання реєстраційного свідоцтва політичної партії тягне за собою припинення діяльності політичної партії, розпуск її керівних органів, обласних, міських, районних організацій і первинних осередків та інших статутних утворень політичної партії, припинення членства в політичній партії.

Розділ VI, ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування.
2. Прийняття цього Закону не тягне за собою перереєстрацію політичних партій.
3. Політичним партіям не пізніше як через один рік після проведення найближчих за часом після набуття чинності цим Законом виборів до Верховної Ради України здійснити необхідні заходи з метою забезпечення виконання вимог цього Закону, внести необхідні уточнення до статутних документів та подати їх до Міністерства юстиції України.
4. Кабінету Міністрів України прийняти в межах своєї компетенції рішення, що впливають з цього Закону, та внести пропозиції щодо приведення у відповідність з цим Законом законодавчих актів.

І Президент України

Л. Кучма

м. Київ
5 квітня 2001 року
№ 2365-ІП

Олександр Євгенович ПИЛИПЕНКО

Громадські об'єднання України

Короткий курс лекцій

Підписано до друку 09.12.04.

Наклад 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
Східноєвропейського університету економіки і менеджменту,
вул. Нечуя-Левицького, 16. Черкаси. 18036.